

Idegszövet: neuronok és glia sejtek

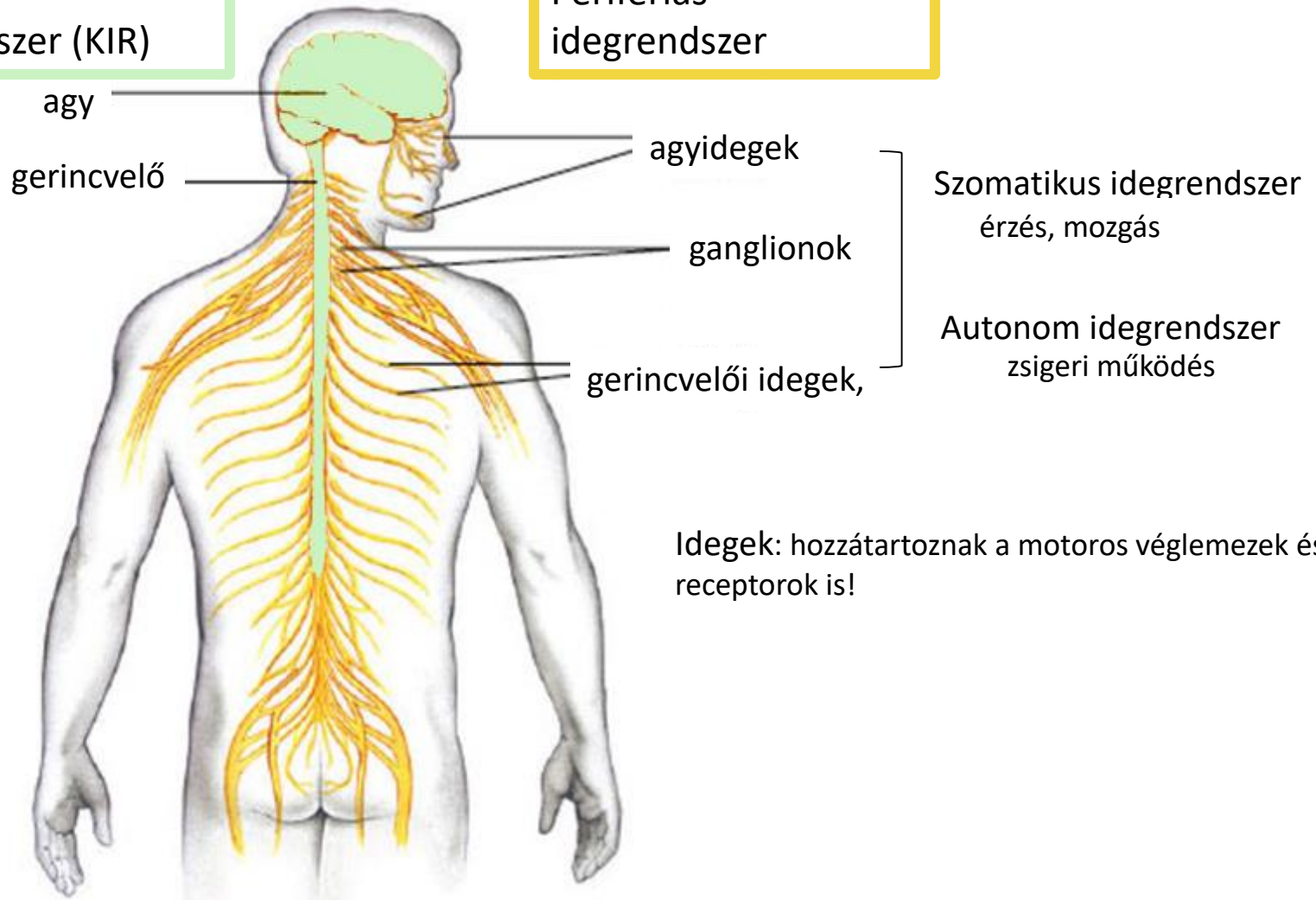

Dr. Tóth Zsuzsanna
Anatómiai, Szövet-és Fejlődéstani
Intézet
Semmelweis Egyetem
Budapest

Az idegrendszer felosztása

Központi
idegrendszer (KIR)

Perifériás
idegrendszer

agy

gerincvelő

agyidegek

ganglionok

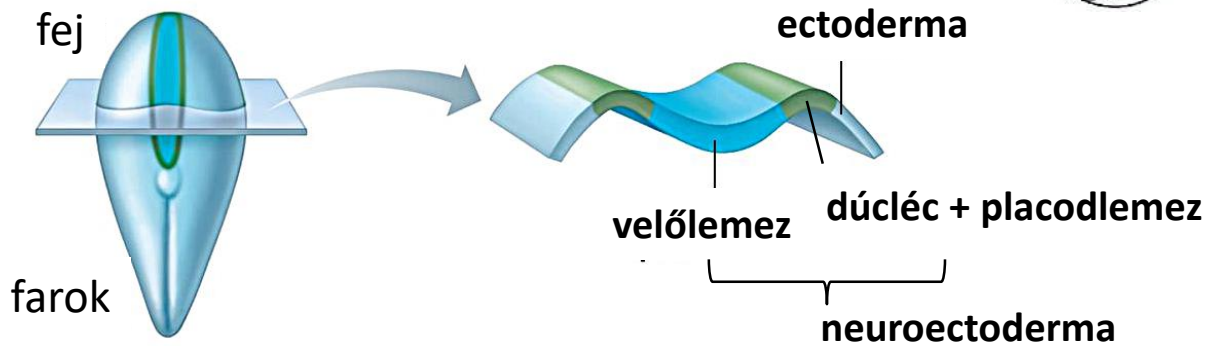
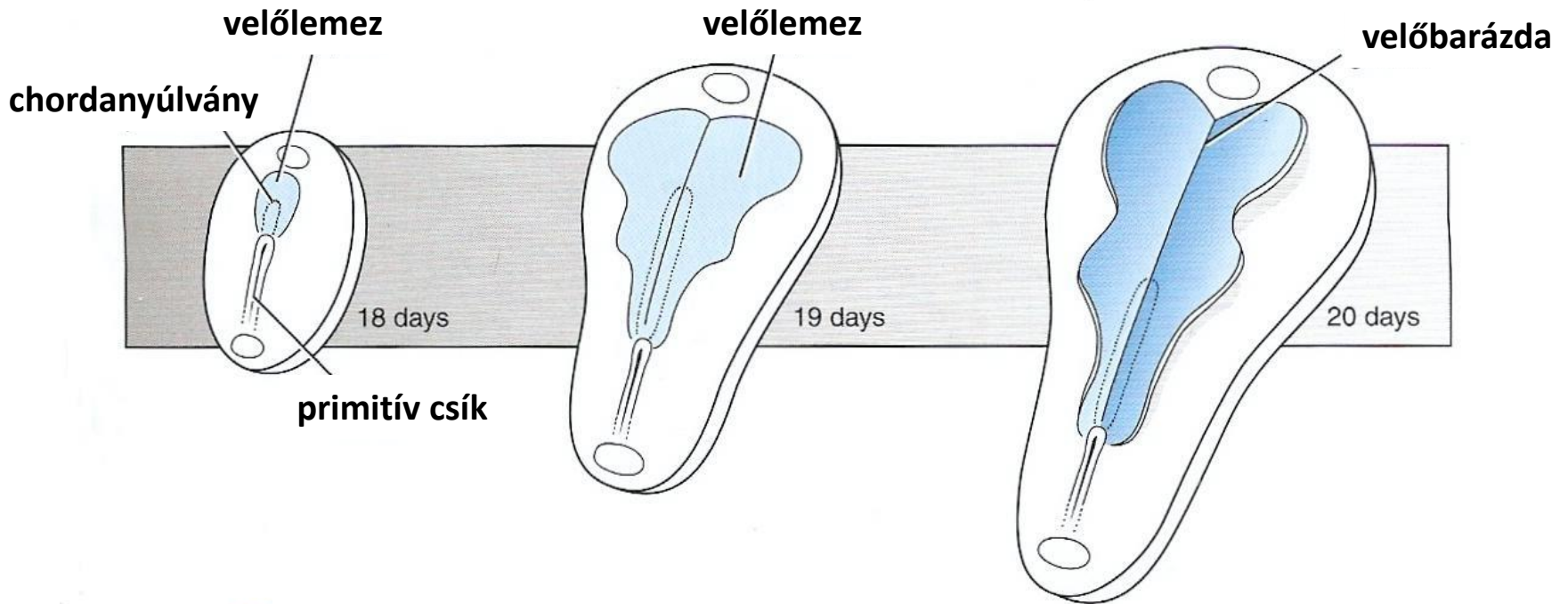
gerincvelői idegek,

Szomatikus idegrendszer
érzés, mozgás

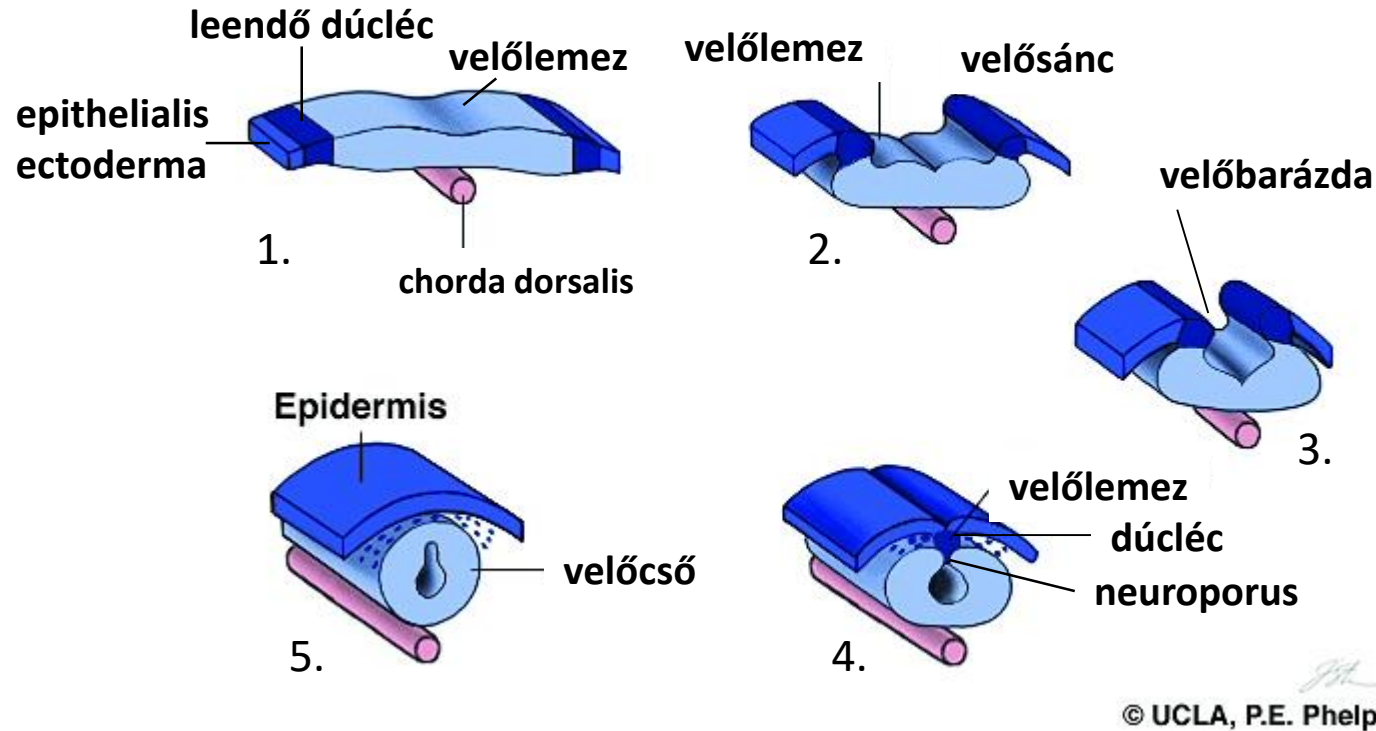
Autonom idegrendszer
zsigeri működés

Idegek: hozzátartoznak a motoros véglemezek és receptorok is!

Az idegrendszer az ectodermából fejlődik

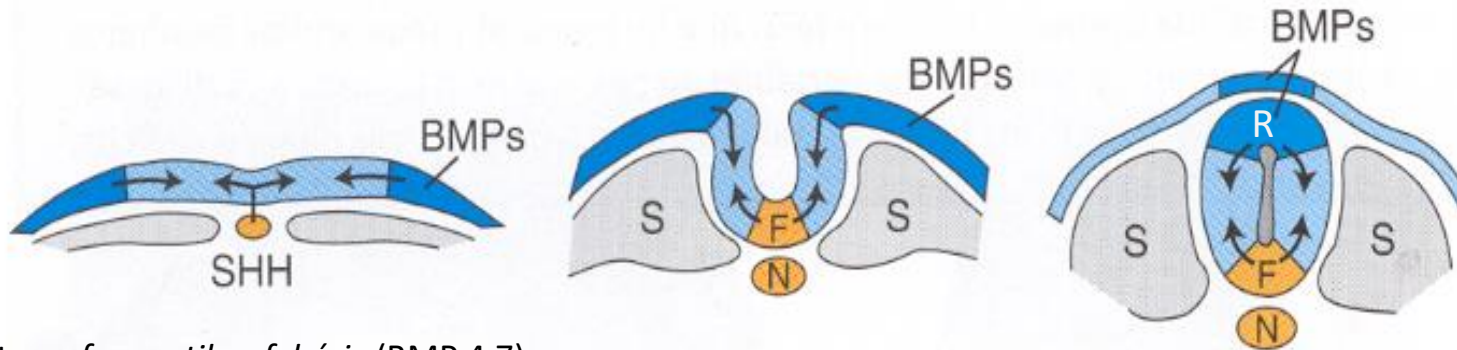
A velőcső kialakulásának folyamata a neuruláció

Az organogenesis legelső eseménye a **neuruláció**:

- velőcső → rostralis részből agy, caudalis részből gerincvelő
- dúcléc → ganglionsejtek, mellékvesevelő sejtek, glioblast, Schwann-sejtek, mesenhyamasejtek, lágyagyhártya sejtjei, ectomesenchymalis sejtek, melanocyt

A differenciációt szignál molekulák dorso-ventralis és medio-lateralis grádiensei határozzák meg

Csont morfogenetikus fehérje (BMP 4,7):

- Ectoderma termeli: tetőlemez, epidermalis elköteleződés
- A BMP gátlás: idegszöveti differenciálódás.

Sonic hedgehog homolog protein (SHH):

- Chorda dorsalis (N) termeli: alaplemez

BMP gátlók (gradiens kialakítása, mely mentén különböző transkripció faktorok expresszálódnak):

- anterior: chordin, noggin, follistatin
- caudal : FGF, WNT3, reitinsav

Velőcső szignalizációs központok :

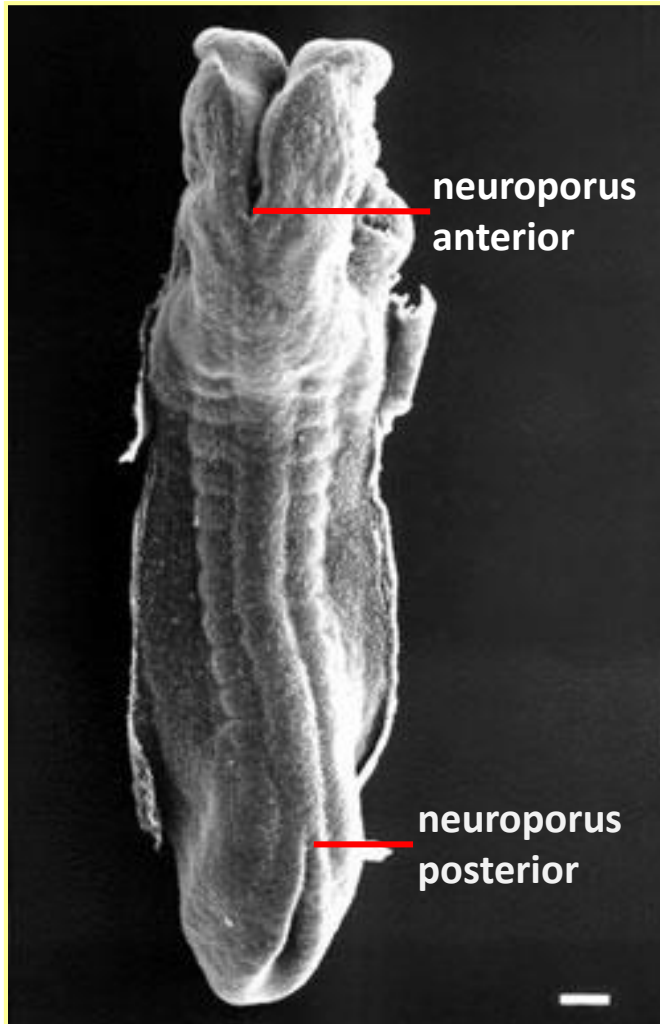
- R: tetőlemez, további BMP expresszió → szenzoros régiók
- F: alaplemez, további SHH expresszió → motoros régiók

A sejtípust a szabályozó molekulák koncentráció gradiense határozza meg.

Velőcsőzáródási rendellenességek

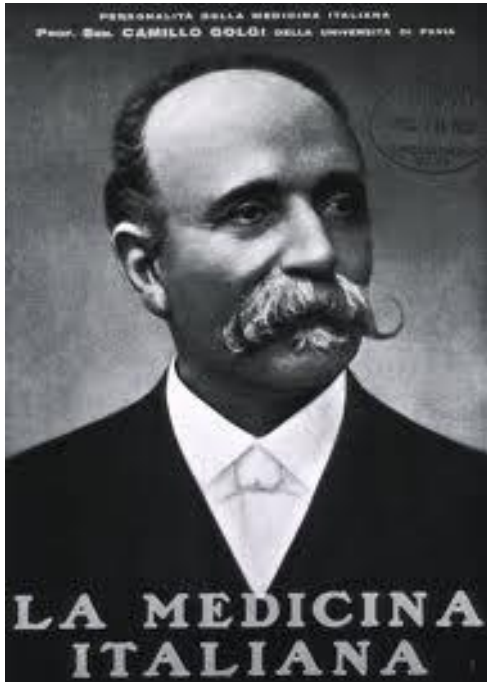
Fólsav és B12 vitamin pótlás!

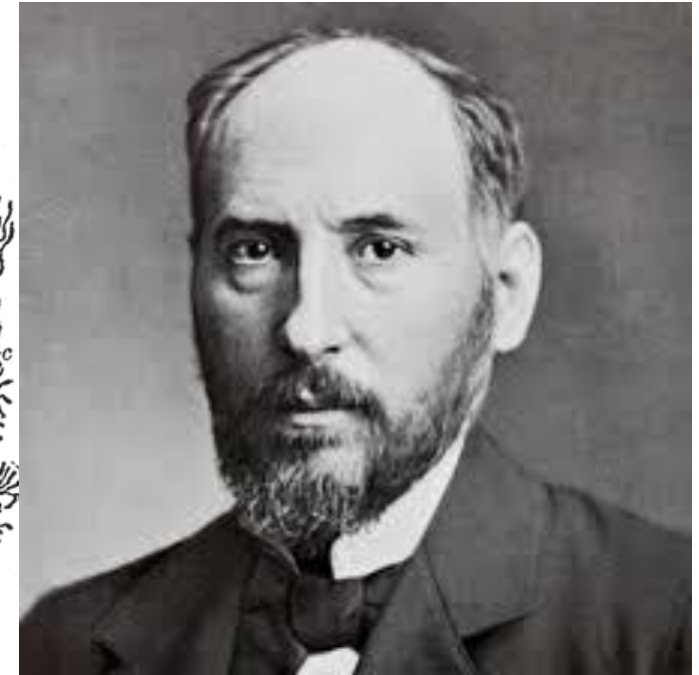
24 napos human embrió, közvetlenül a neuropórusok záródása előtt.
Scanning EM.

Az idegszövet neuronokból és gliasejtekből épül fel

Camillo Golgi
1843-1926

Santiago Ramón y Cajal
1852-1934

Kisagyi purkinje sejtek Golgi módszerrel festve,
Santiago Ramón y Cajal munkája

A neuronok szinapszisokon keresztül kommunikálnak

Piramis sejt, egér cortex 3. réteg,
Ramon y Cajal munkája.
Golgi módszer (ezüst impregnáció).

Neuron doktrina (Ramon y Cajal):

- az idegrendszer struktúrális és funkcionális egysége a neuron,
- a neuronok egy másik neuronnal szinaptikus kapcsolat útján kommunikálnak.

Retikularis elmélet (Camillo Golgi):

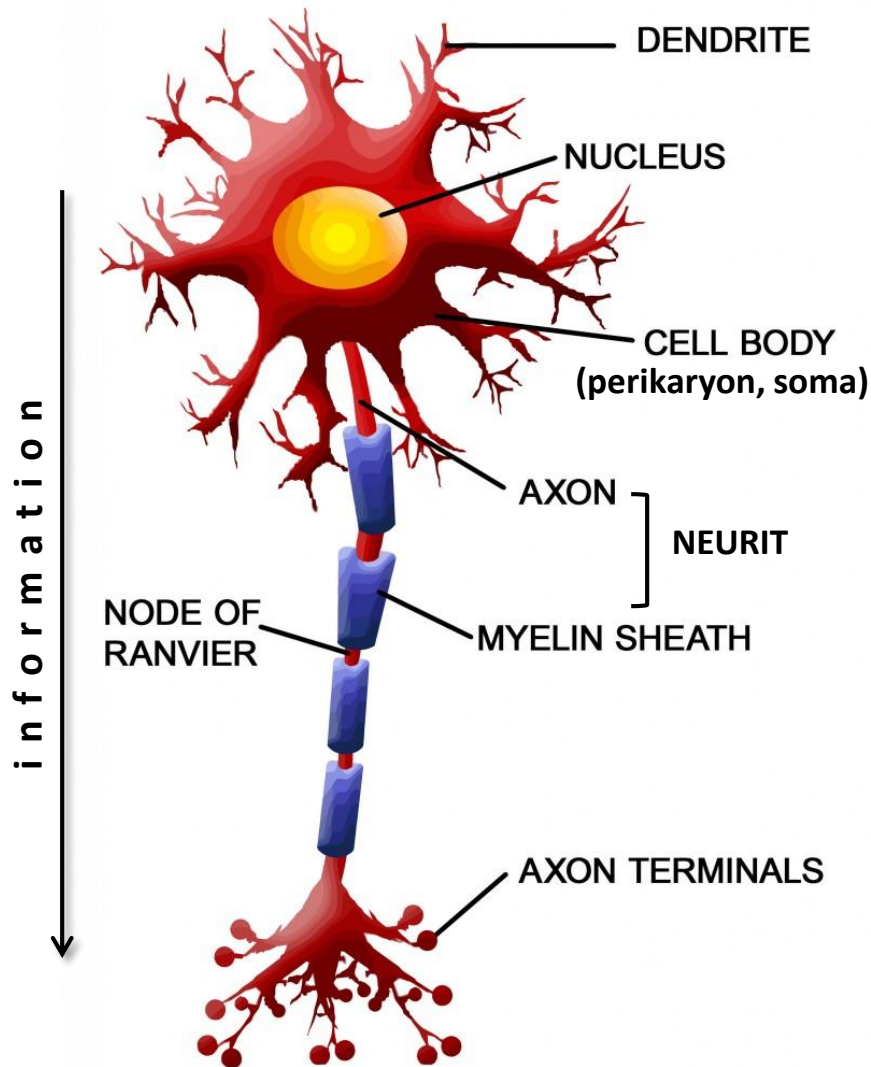
- az idegrendszer elemei hálózat-szerű continuumot alkotnak.
- A fiziológiai és orvostudományi Nobel-díjat Camillo Golgi és Santiago Ramón y Cajal megosztva kapták meg 1906-ban az idegrendszer struktúrájának megismerése terén végzett munka elismeréséül.

A gliasejtek száma sokkal több, mint a neuronoké:

Neuron:glia = 1:10

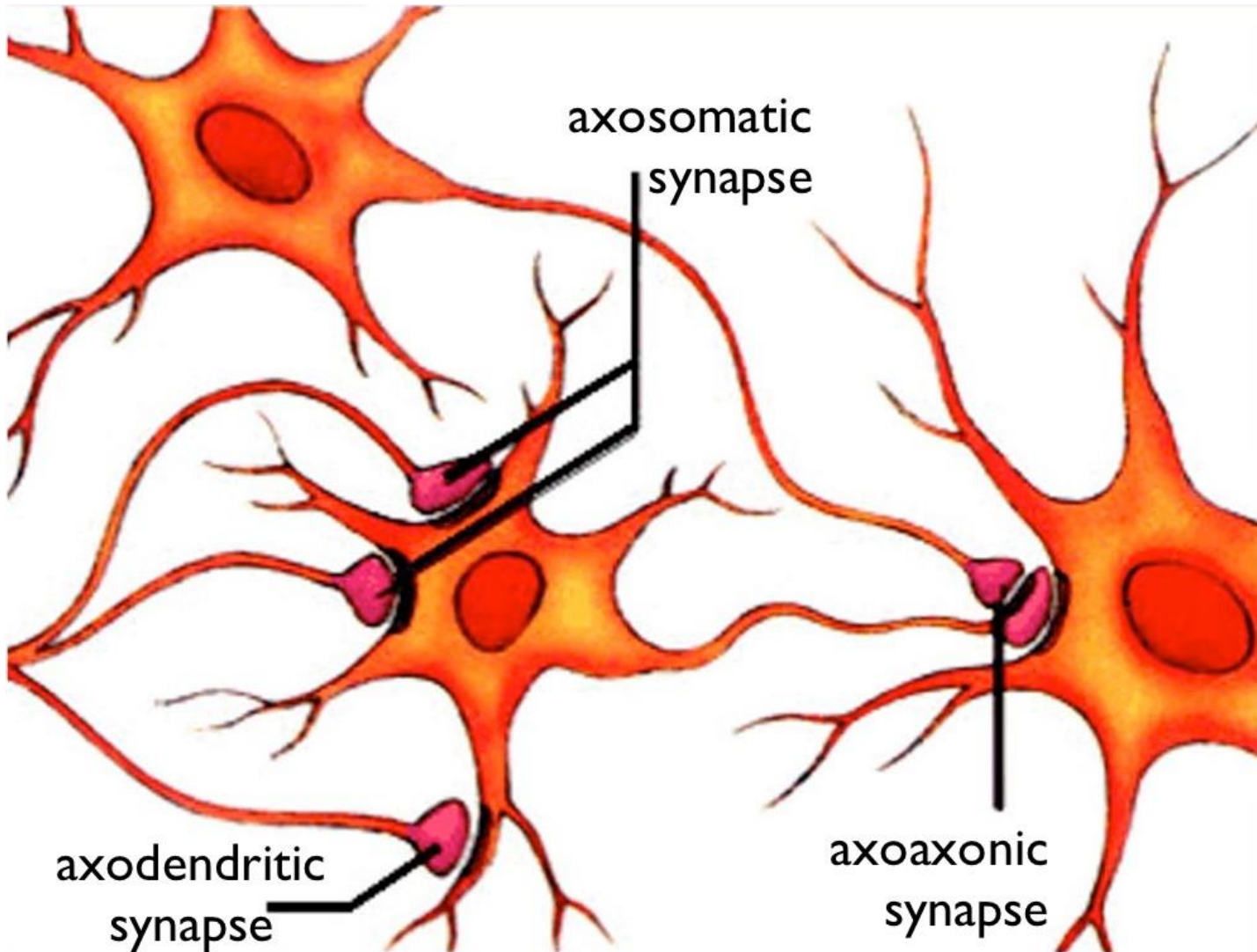

Az idegrendszer funkcionális egysége a neuron

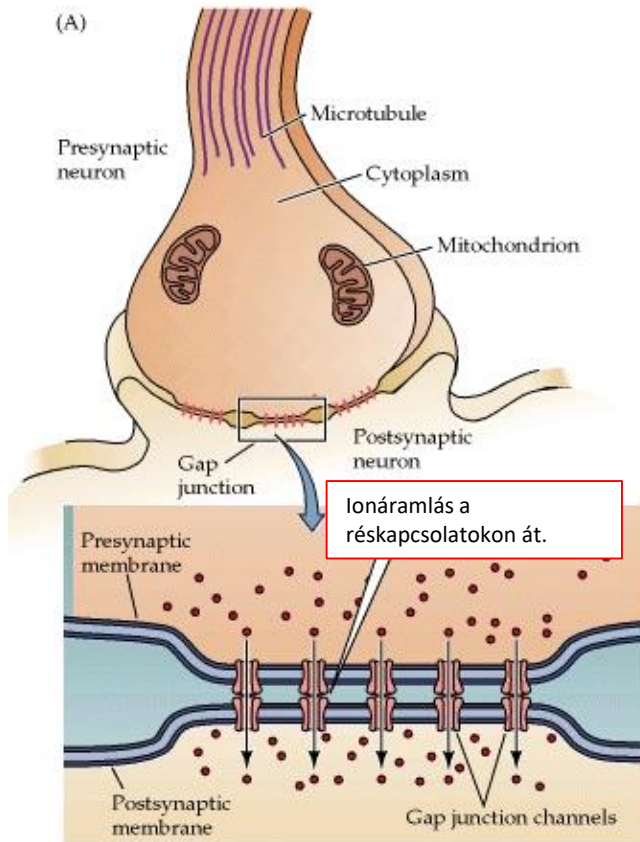
- Szignálokat (információ) dolgoz fel és továbbít.
- Polarizált felépítés: a dendrittől az axon felé terjed az információ (receptor and effektor régiók).
- Az idegsejt membránja excitábilis.
- A neuron izgalmi állapota során elektromos impulzus-akciós potenciál keletkezik.
- Az akciós potenciál az axonban a végződés felé halad.
- Az axonterminálisok szinapszisokat képeznek egy másik neuronnal, és továbbadják a stimulust.

Szinapszisok osztályozása elhelyezkedés alapján

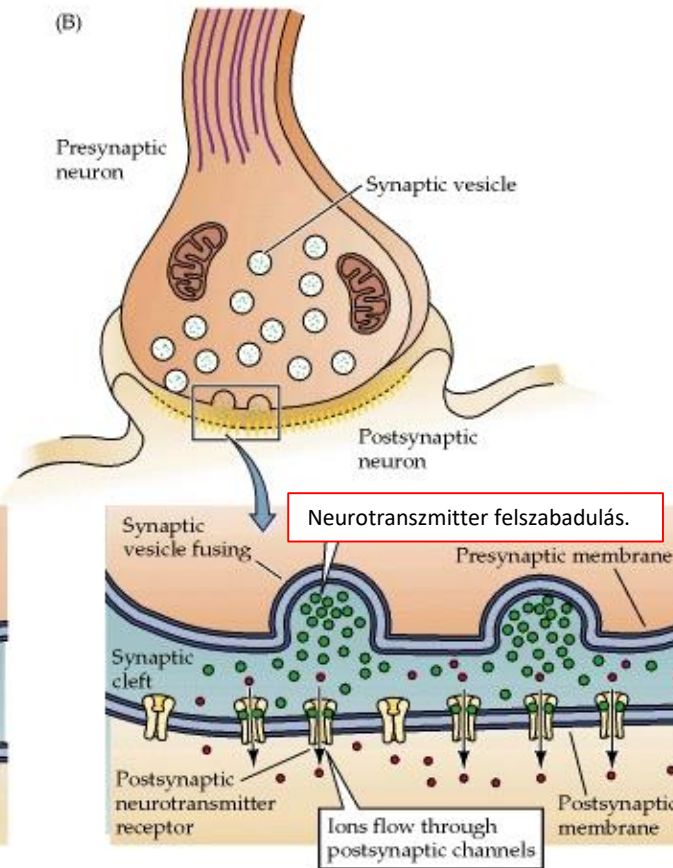

A szinapszisok alapvető típusai

Elektromos szinapszis

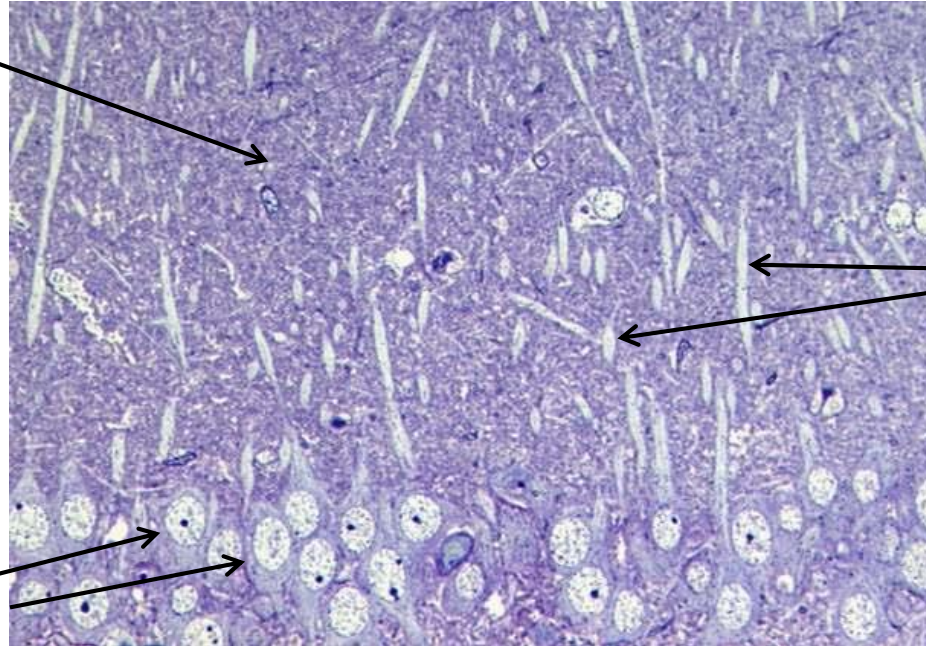

Kémiai szinapszis

Az idegsejttestek neuropilbe ágazódnak

Neuropil: axonok, dendritek, glia sejtek

perikaryonok

erek

Neuronális soma:

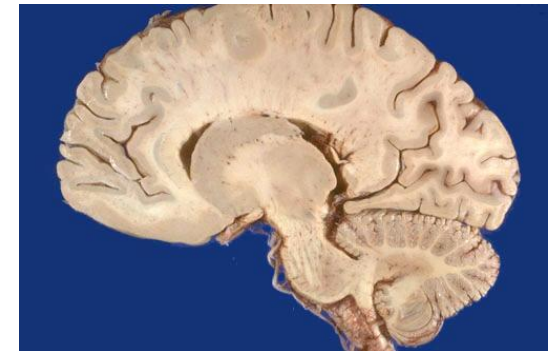
Központ: szürkeállomány és magok

Periféria: ganglionok

Neurit:

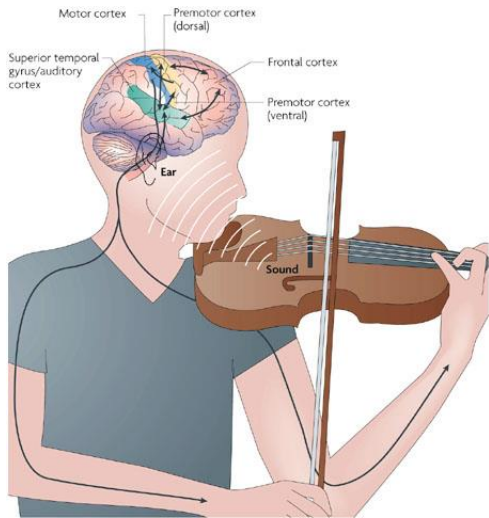
Központ: pályák (fehér állomány)

Periféria: környéki idegek

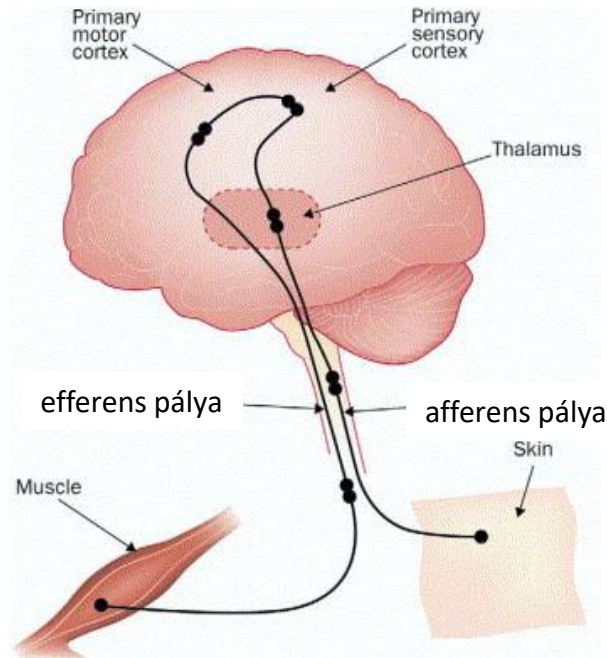

Funkcionálisan szenzoros, motoros és projekciós neuronokat valamint interneuronokat különböztethetünk meg

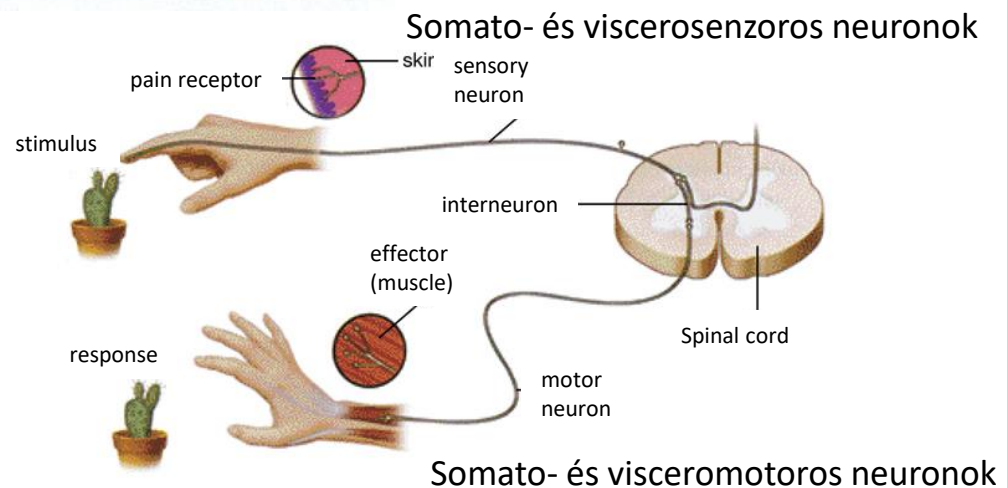
Nature Reviews | Neuroscience

Five Senses

További felosztás:

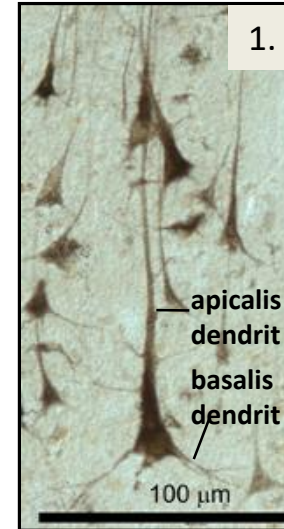
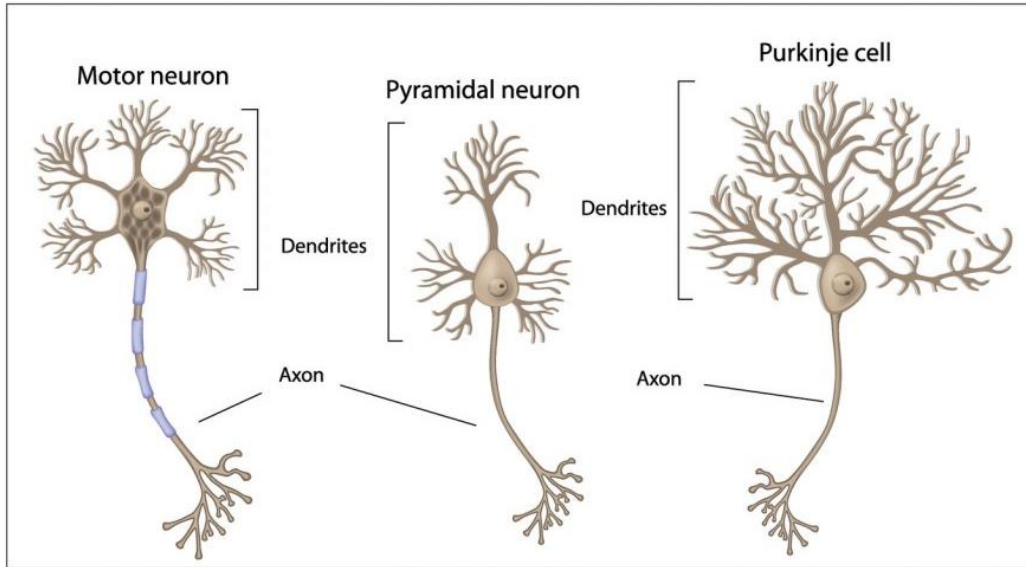
- **Excitatoros** neuronok - stimulálnak,
- **Inhibitoros** neuronok - gátolnak.

Somato- és visceromotoros neuronok

A neuronok osztályozása a nyúlványok száma alapján I.

Multipoláris neuronok: egy axon és két, vagy több dendrit.

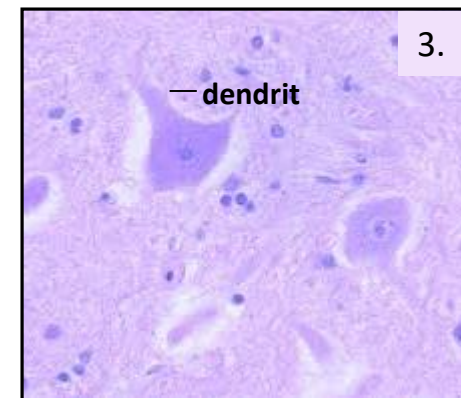

Leggyakoribb típus.

Piramis sejtek a nagyagy kéregben (1.)

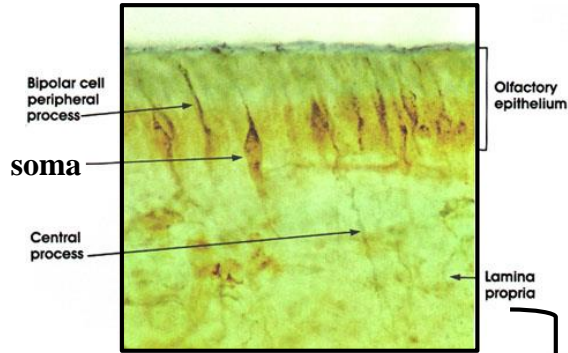
Purkinje sejtek a cerebellumban (2.)

Alpha motoneuronok a gerincvelő elülső szarvában (3.)

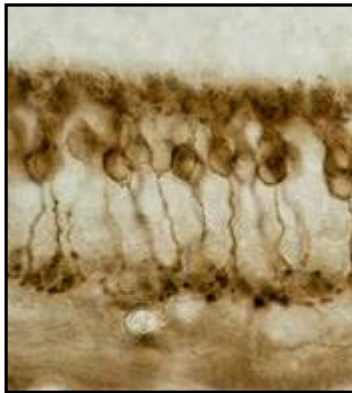

A neuronok osztályozása a nyúlványok száma alapján II.

Bipoláris

szagló hámsejtek

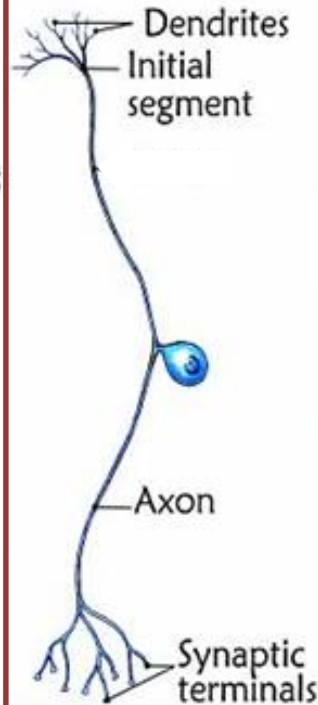
retina bipolaris sejtek

ganglion spirale és vestibulare neuronok

Pseudounipoláris

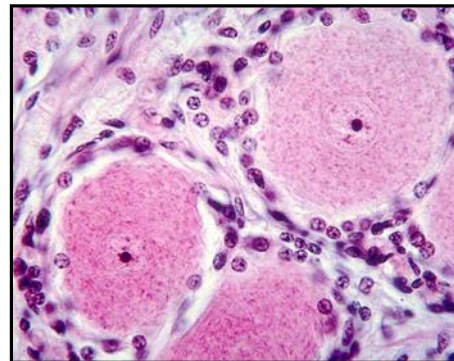
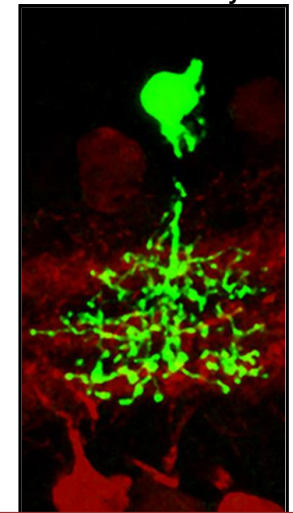
Unipoláris

egyetlen elágazó nyúlvány
(rovarok, emberben nincs)

Anaxonikus

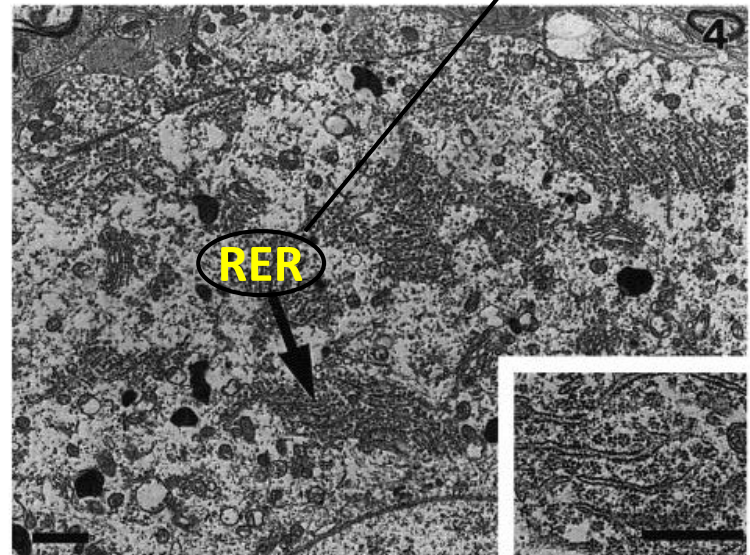
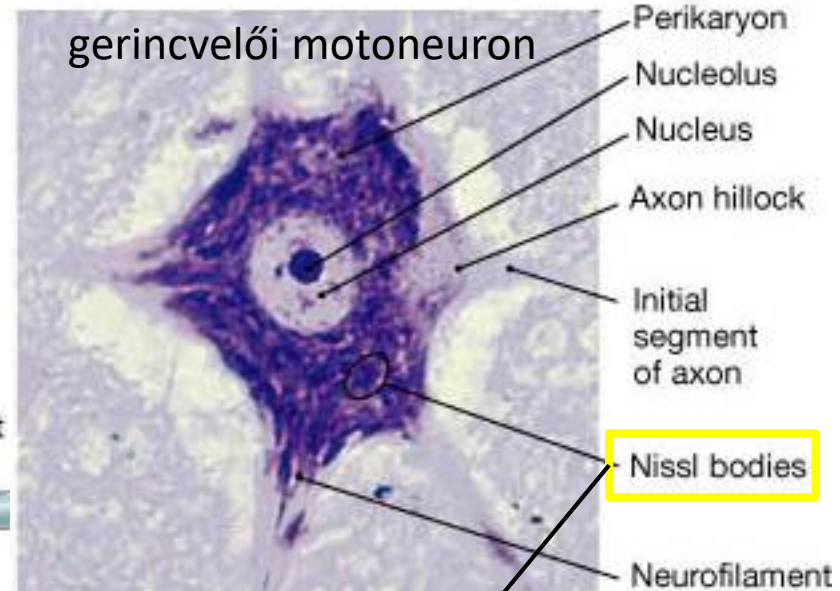
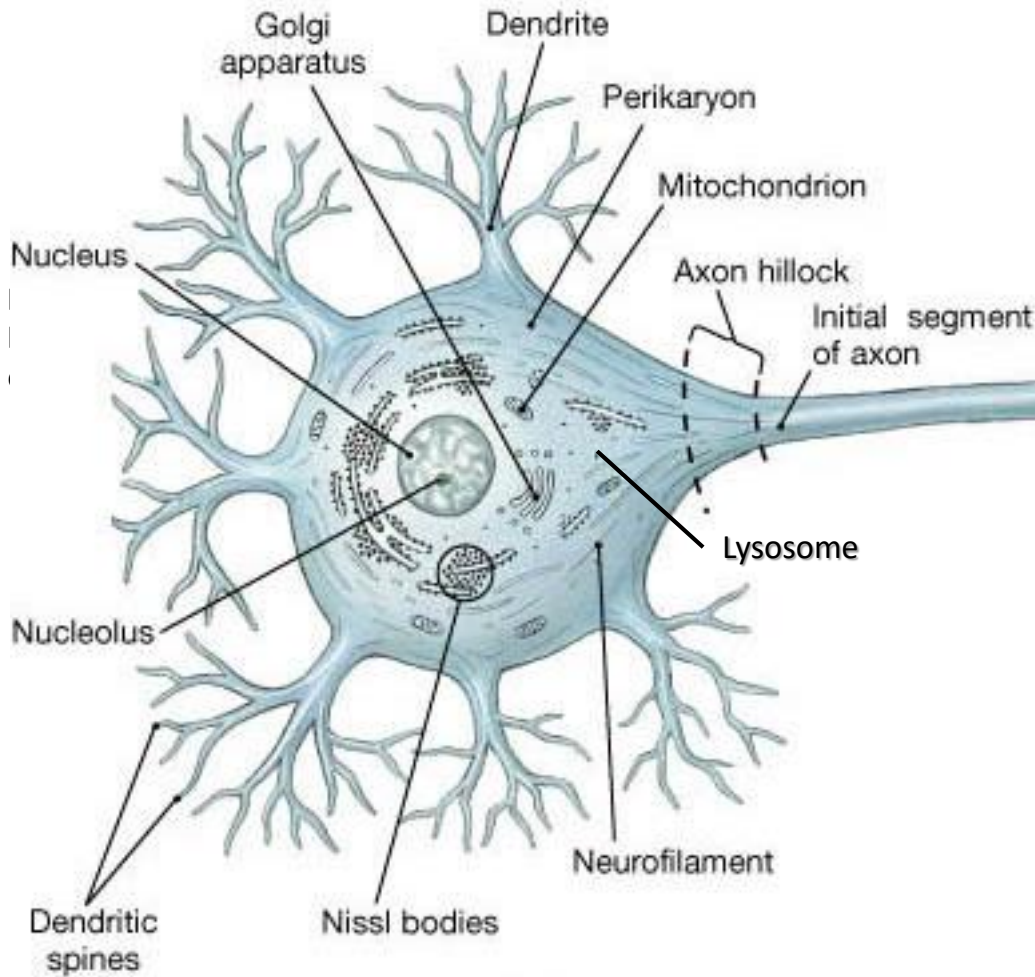
retina
amacrin sejt

hátsó gyökér ganglion sejtek

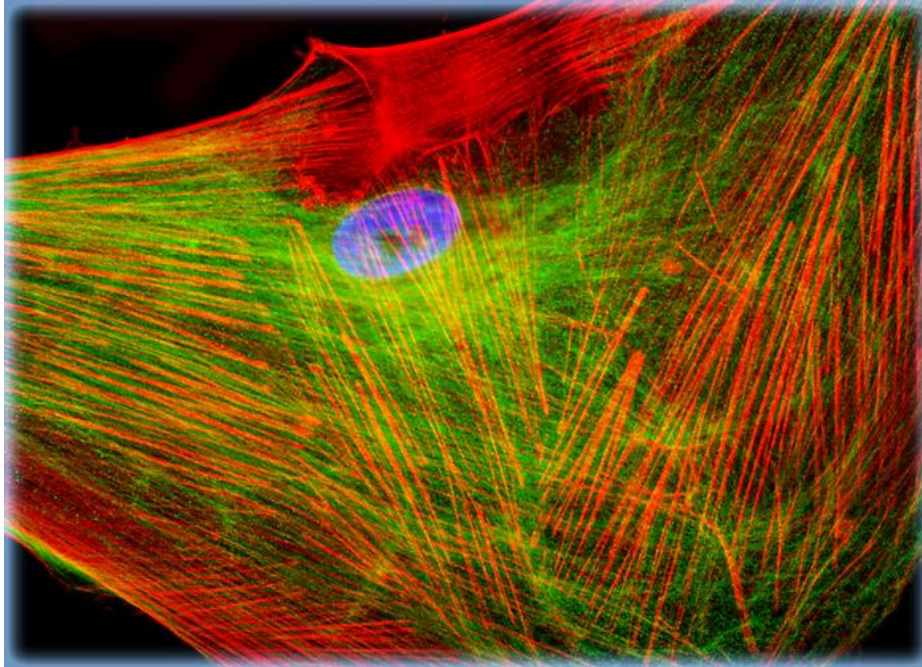
A soma a Nissl-rögökről felismerhető

EM felvétel, Nissl -rögök

A sejt váza a cytoskeleton, meghatározza sejt alakját és elengedhetetlen az axonális transzporthoz

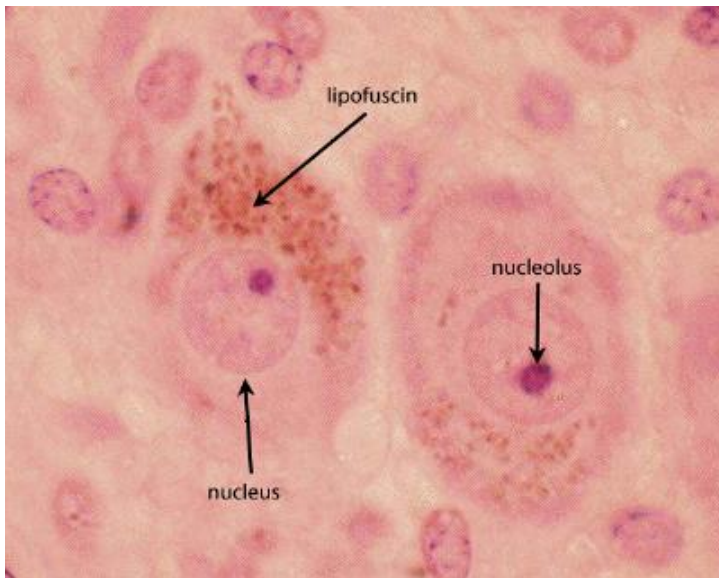

Cytoskeleton, immunfluorescens festés
tubulin (zöld), F-aktin (piros)

A cytoskeleton elemei:

1. Mikrofilamentek: (aktin) 5nm vastag
2. Neurofilamentek: 10nm vastag speciális intermedier filamentek (vimentin, desmin, GFAP, nestin)
3. Mikrotubulusok: 20 nm vastag -axonális transzport (tubulin)
  - anterográd transzport
  - retrográd transzport

Az idegsejtek pigmenteket tartalmazhatnak

Lipofuscin

- a lysosomális emésztés végterméke
- barnás színű granulomok
- a granulomok száma korral nő
- pathológiás felhalmozódás neurodegeneratív betegségekben

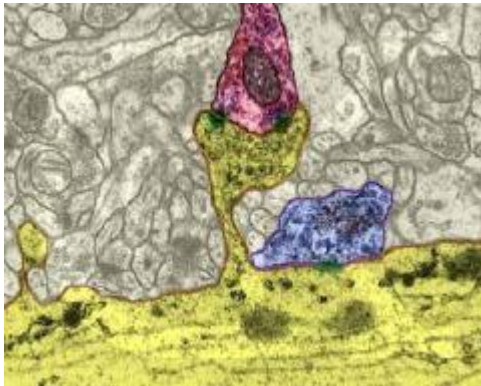
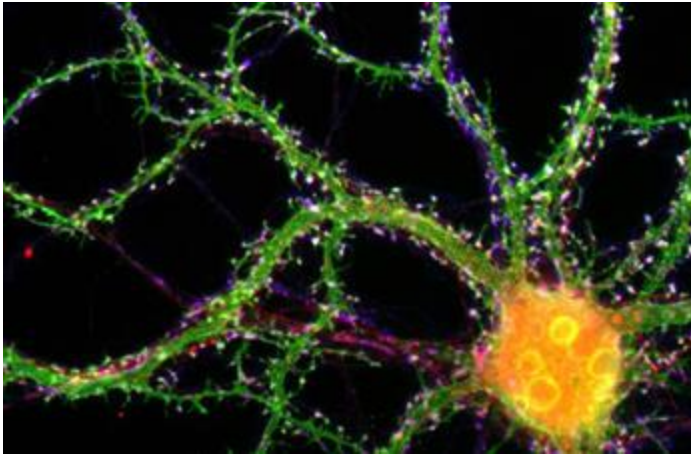
substantia nigra (dopamin)

Neuromelanin

- dopaminból (substantia nigra), vagy noradrenalinből keletkezik (ie. locus ceruleus)
- 2-3 éves korban jelenik meg, korral csökken a mennyisége (70 fölött)
- Parkinson betegségben is csökken

A serkentő szinapszisok többsége dendrit tüskéken található

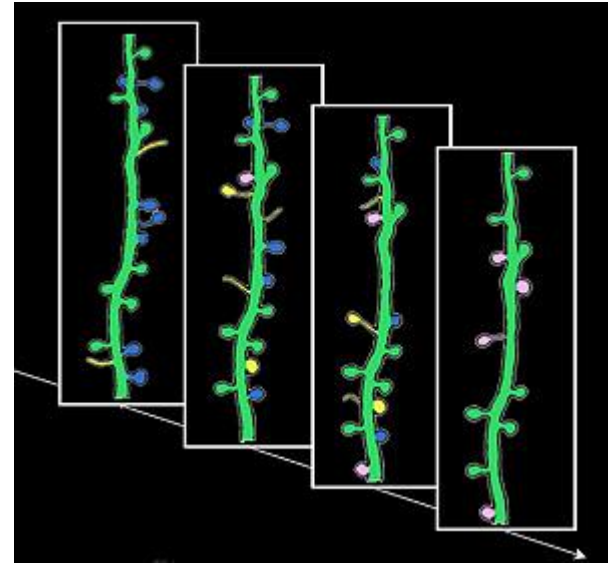
Dendrit tüskék (fehér).

egy tüske - egy szinapszis

Dendrit tüskék:

- a dendritek kis nyúlványai,
- sok aktin, kevés mikrotubulus és intermedier filamentum,
- plaszticitás jellemző:

Egy nap különböző időpontjaiban azonos dendritről készült képek egy új feladat megtanulása során (egér). A dendrit tüskék átrendeződnek, újak keletkeznek mások eltűnnek.

A glia sejtek típusai

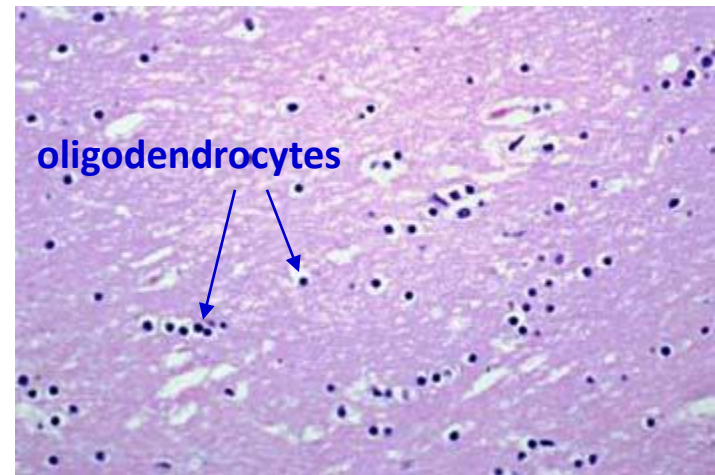
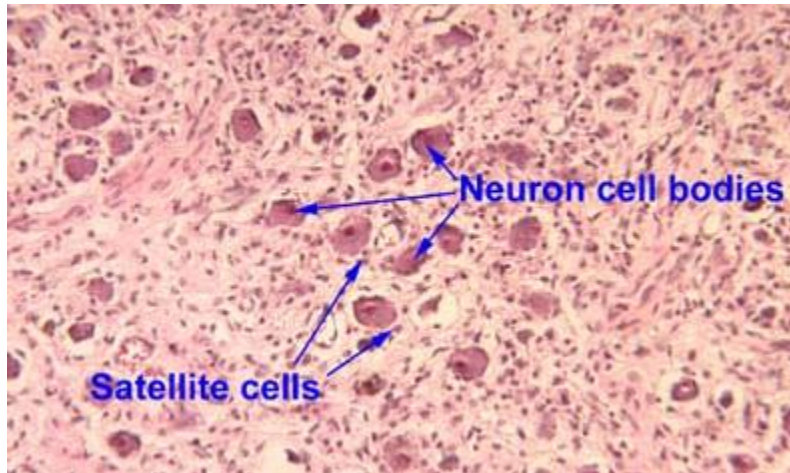
Perifériás glia:

- Schwann sejtek
- satellita sejtek

Centrális glia:

- oligodendroglia
- microglia
- astrocyta:
rostos, plazmás
- ependyma sejtek
- radiális glia

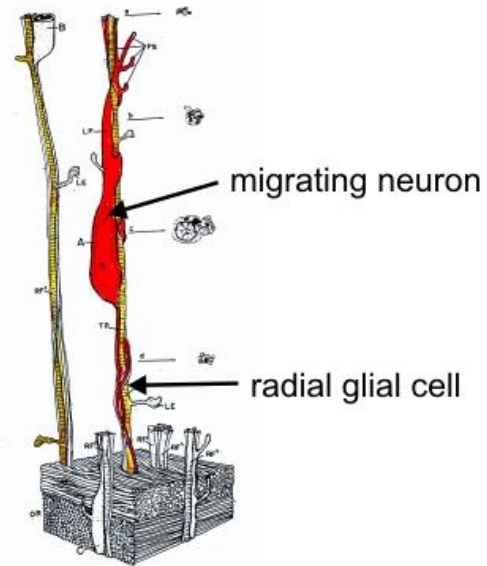
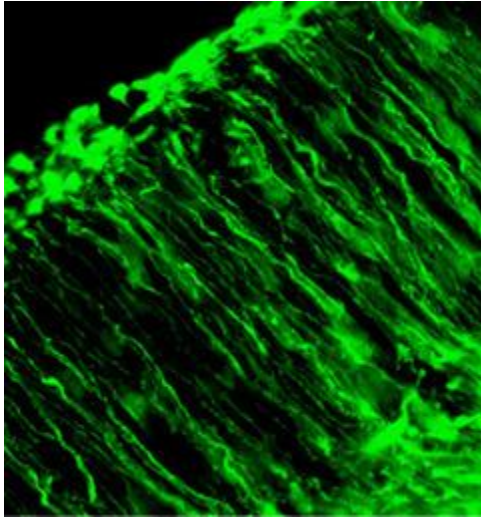
Hematoxilin-eosin festéssel, csak a glia sejt magok látszanak.

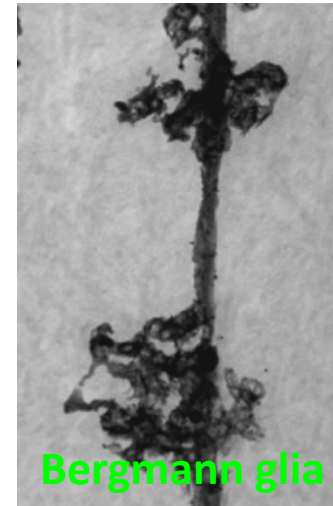
Az oligodendrocyták jellegzetesen sorokba rendeződnek a fehér állományban .

Radiális glia

Rakic, 1972

Morfológia:

- hosszú radiális nyúlványok
- az agykamrát és a piális felszínt köti össze
- GFAP pozitív

Funkció:

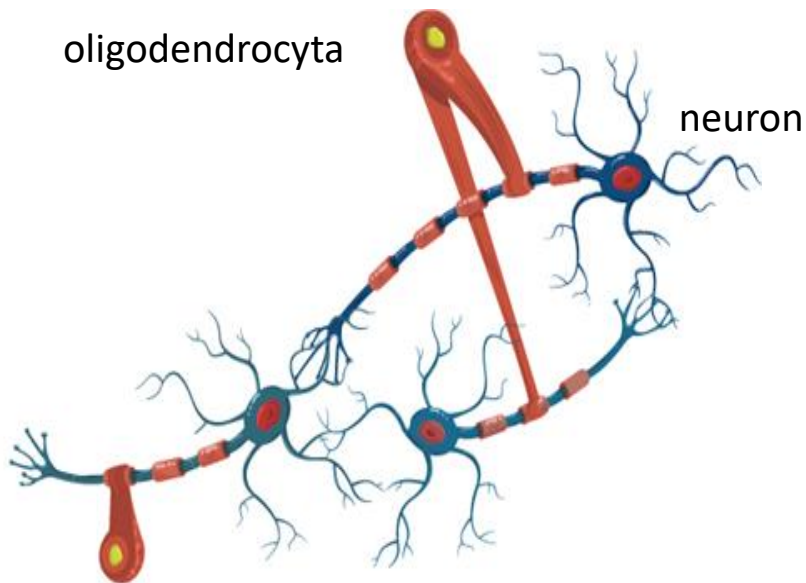
- neuro- és asztro- és oligodendrocita genesis prekurzora
- a radiális neuronális migrációt segíti a fejlődés során

Postnatális előfordulás:

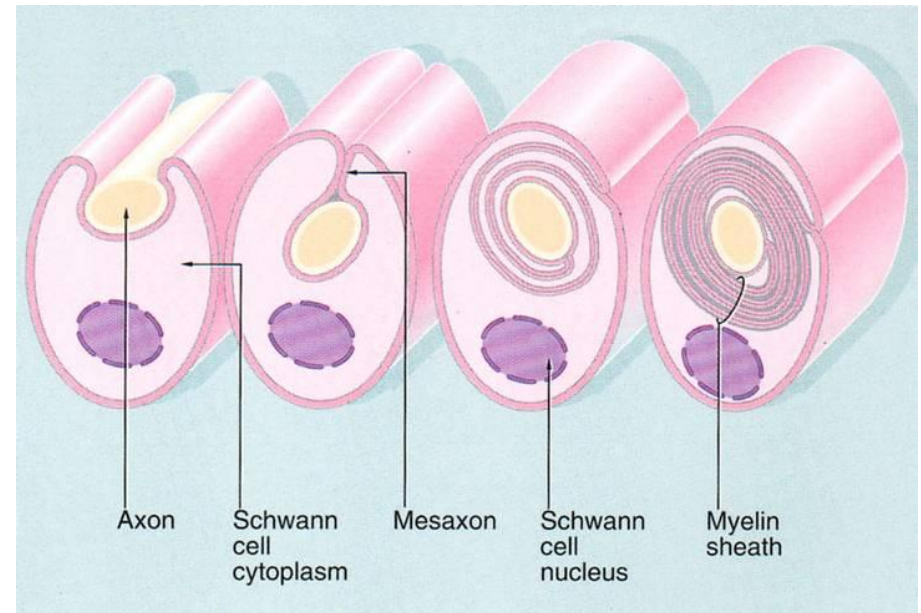
- Bergmann glia-cerebellum
- Müller glia-retina

Mylein hüvely kialakítása: oligodendrocyták a központban, Schwann sejtek a periférián

Egy oligodendrocyta több axonnal áll kapcsolatban.

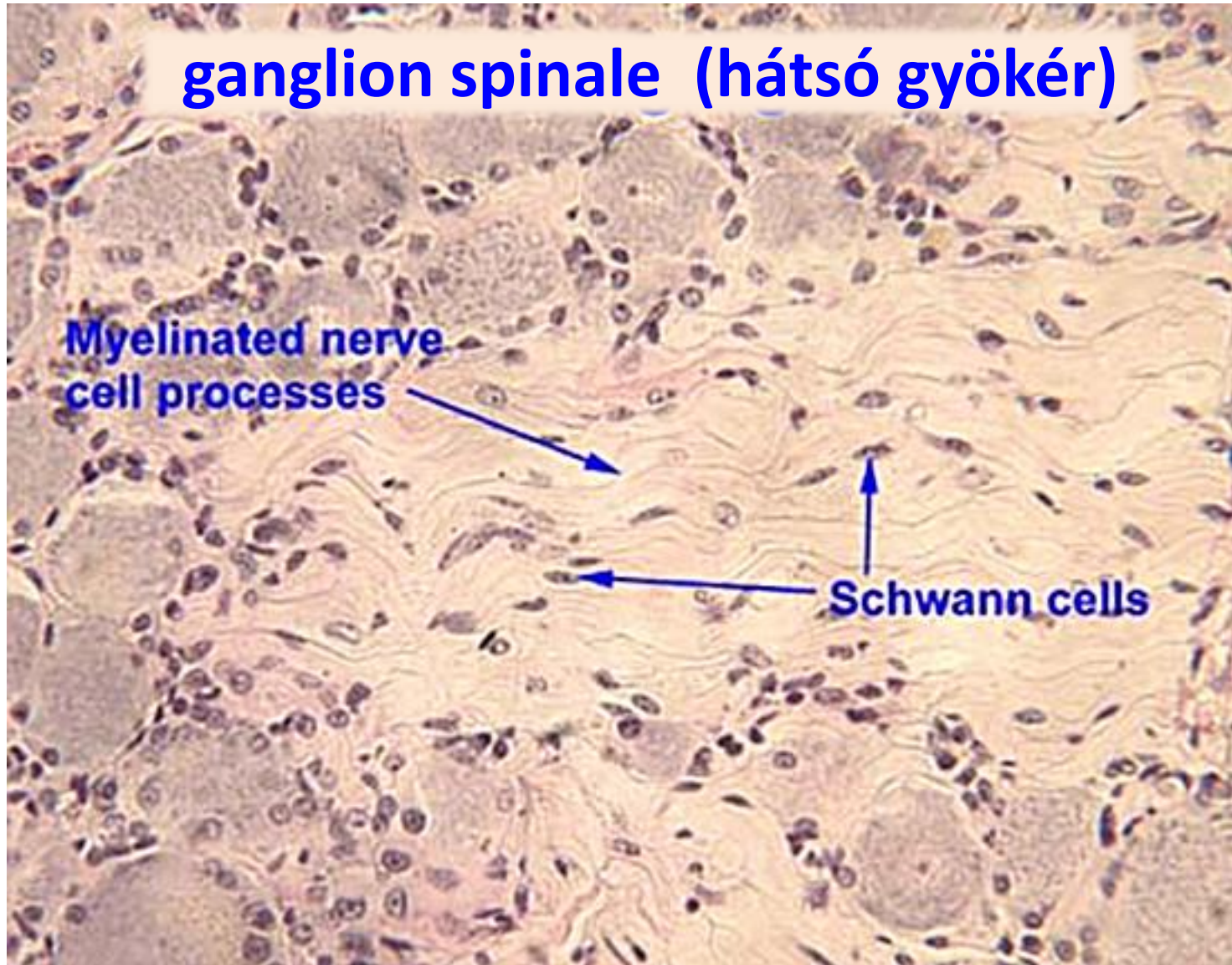
Egy Schwann sejt egy myelinizált axonhoz tartozik.

velőlemezéből fejlődik

A teljes axon myelinizálásához mindkét esetben több gliasejt szükséges.

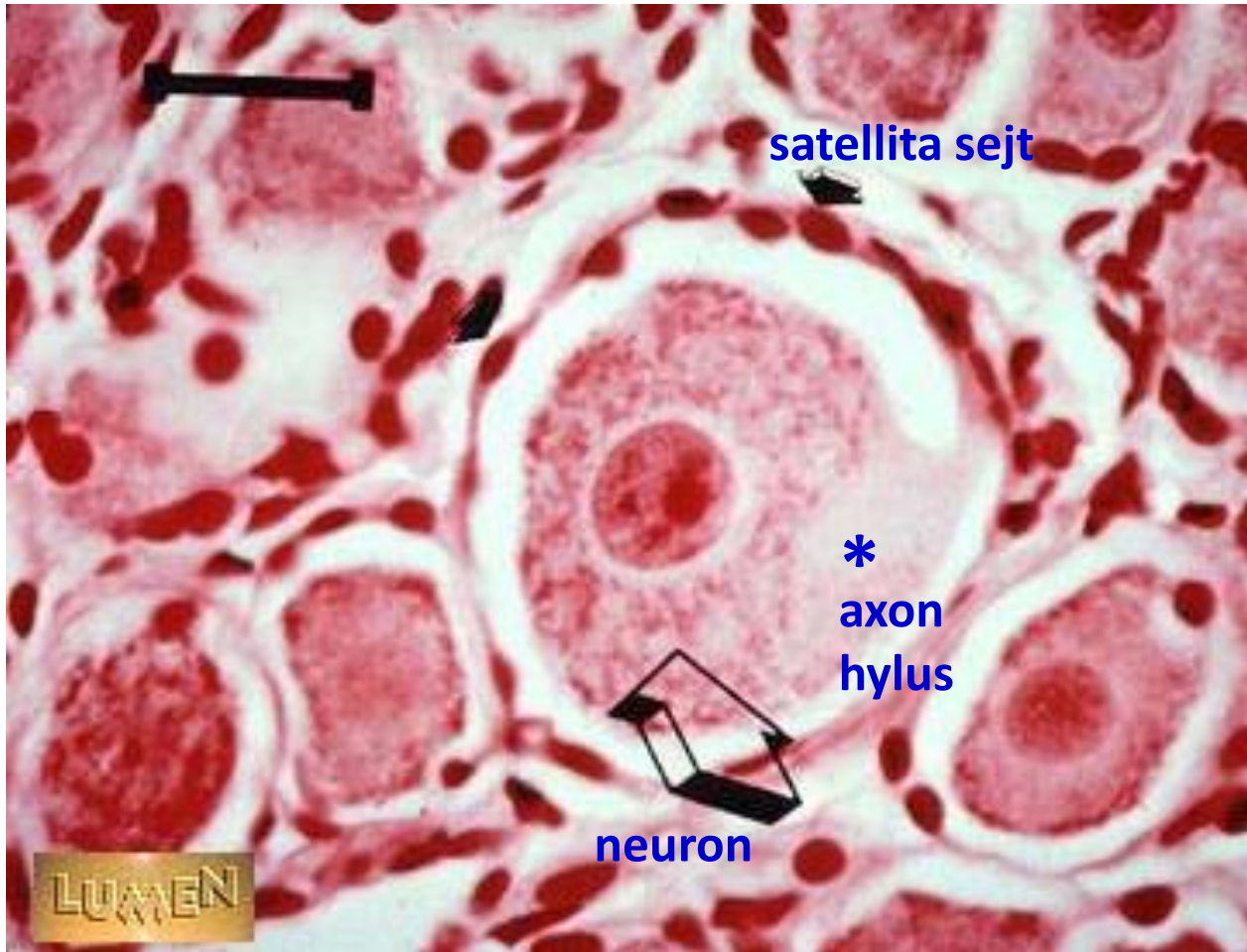
ganglion spinale (hátsó gyökér)

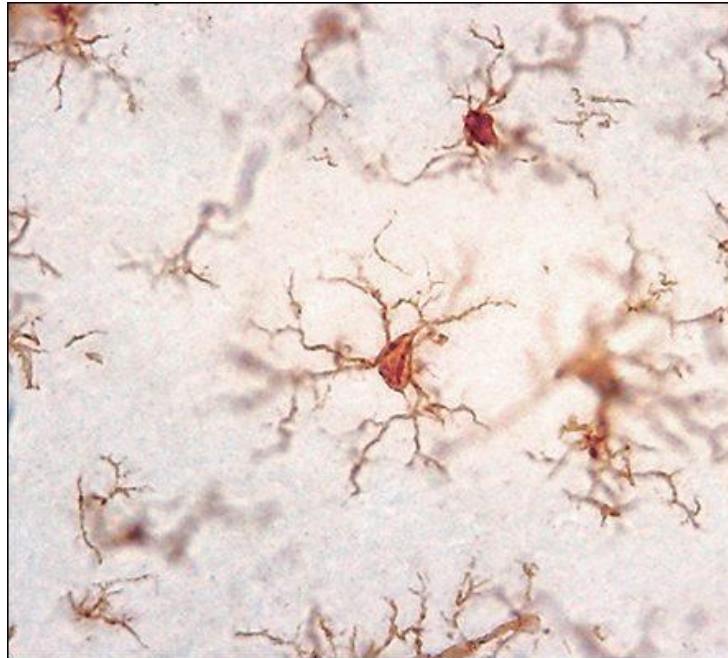
A satellita sejtek körbeveszik a neuronok somáit a periférián

Funkció: struktúrális támasz, táplálás.

Ganglion spinale, H&E.

A microglia mesodermalis eredetű

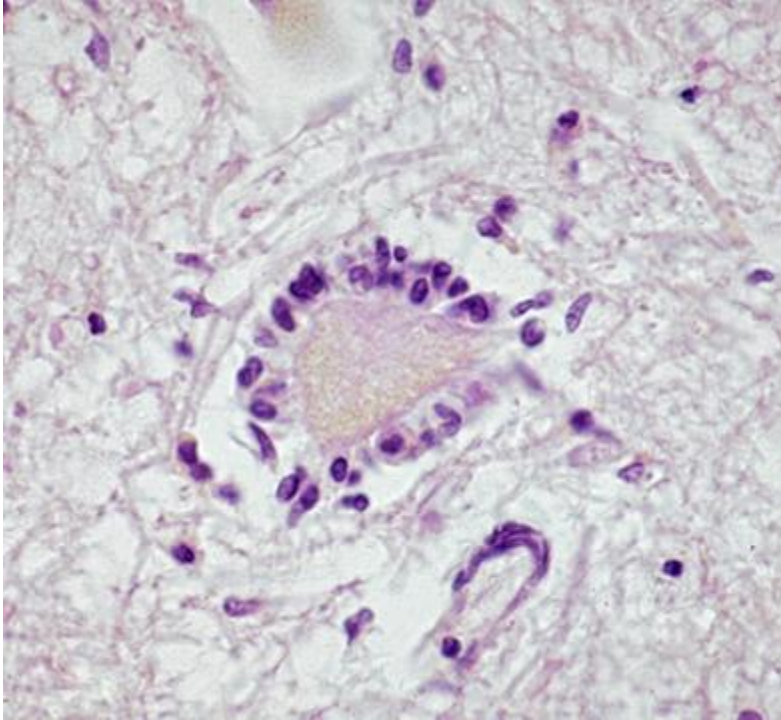

Iba1 immunfestés

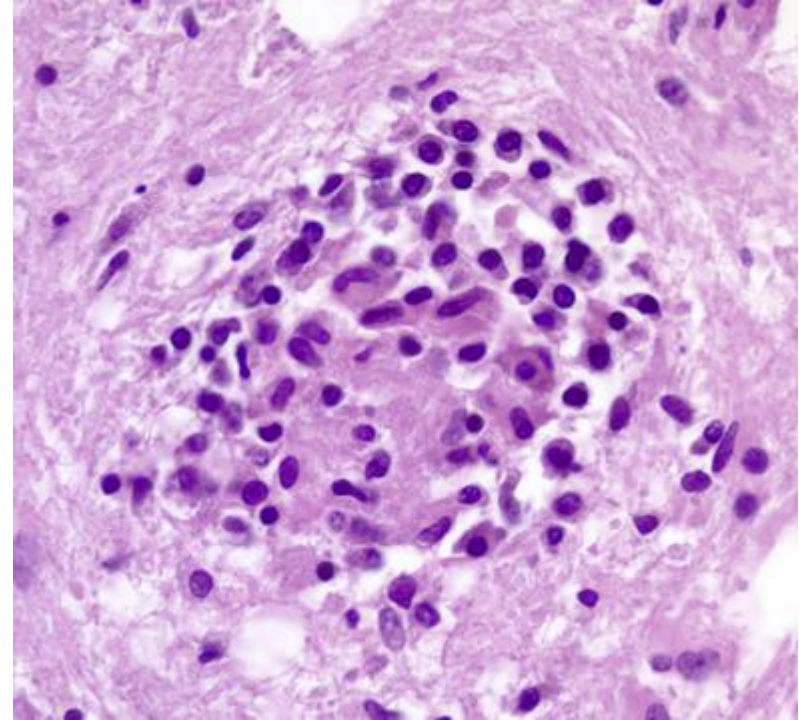
- Más néven Hortega glia.
- Szürke- és fehérállományban is előfordul.
- Fejlődés: embrionális korban a csontvelőből monocyták vándorolnak be az ereken át, majd átalakulnak (hematopoetikus eredet).
- **A microglia a mononuclearis phagocytá rendszerhez (immunrendszer) tartozik.**

A microglia sejtek felismerik a sérült szövetet, a vírusokat, a toxinokat, és az egyéb pathogéneket

Microgliák egy degenerálódó neuron körül.

Microglia csomó a necroticus agyszövetben.

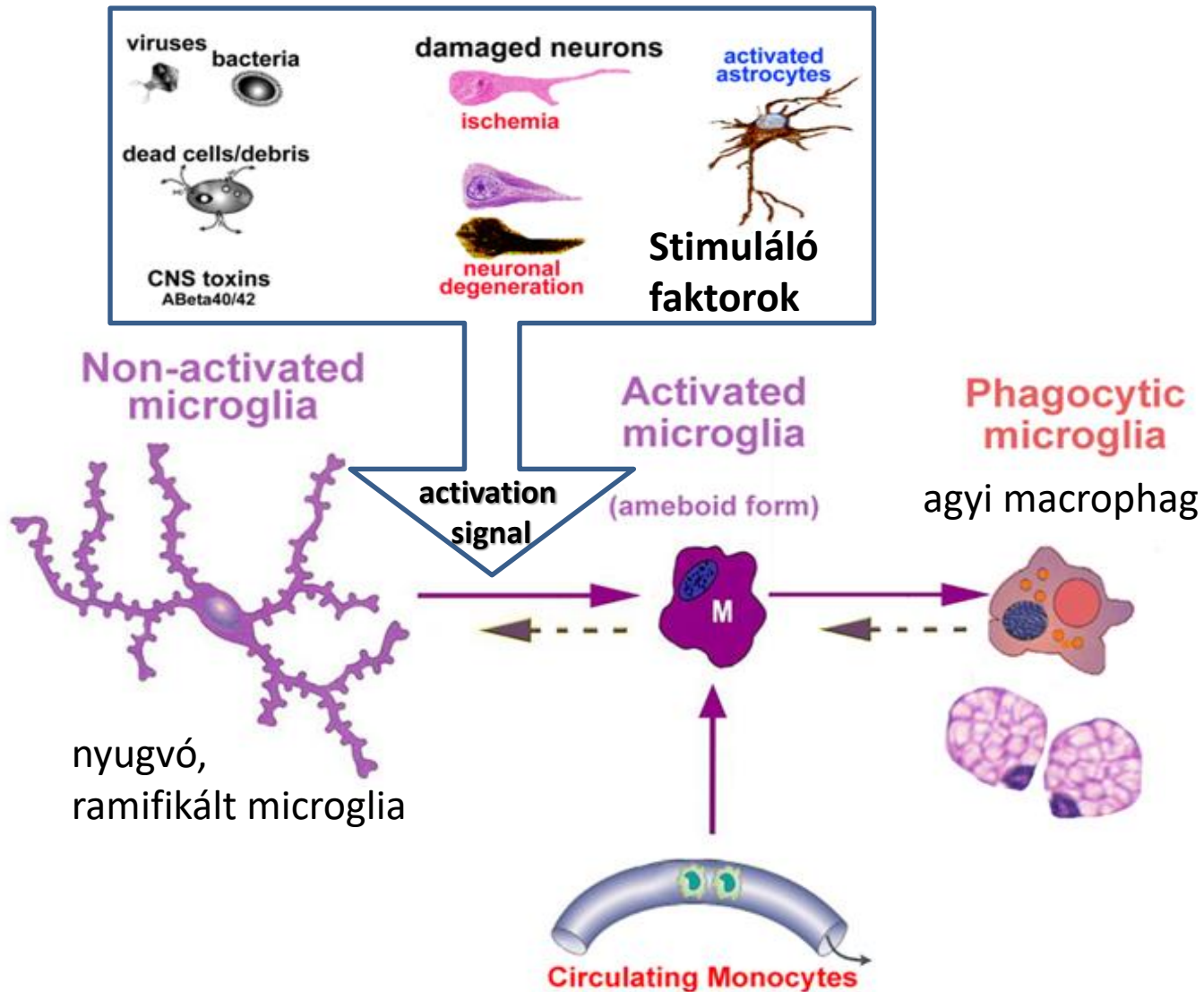
AIDS encephalopathia

H&E festés: csak sejtmagok-pálcika alak

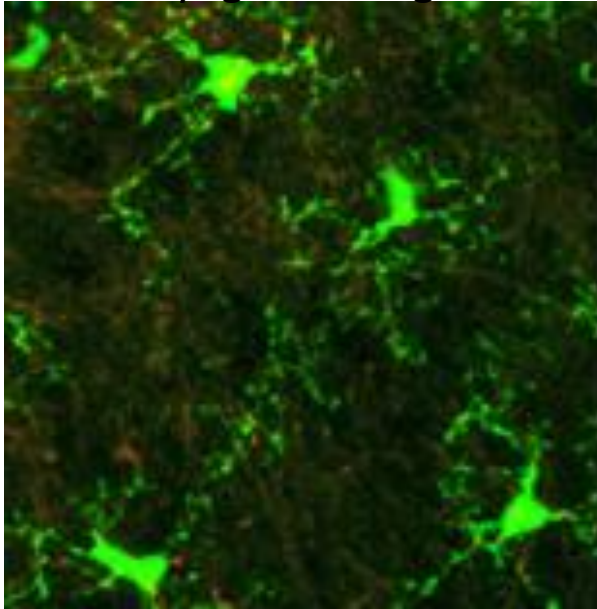

Sérülés és fertőzés esetén a microglia aktiválódik

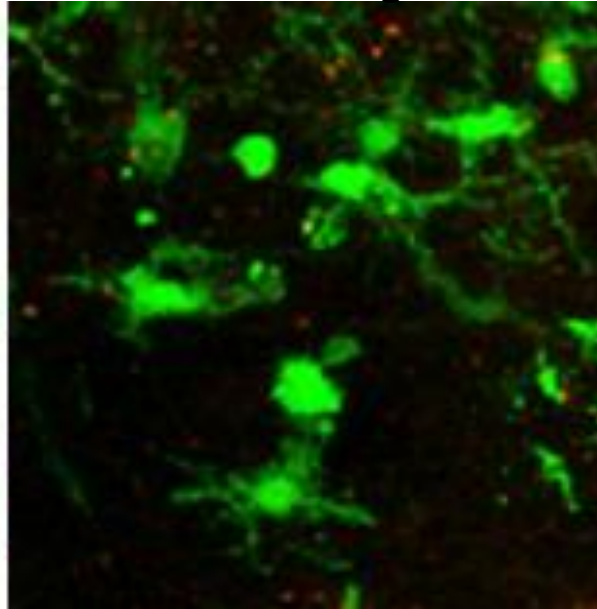

A microglia aktivációnak előnyei és hátrányai is vannak

nyugvó microglia

aktivált microglia

Funkciók:

- Sejttörmelék phagocytálása.
- Immun sejtek toborzása.
- Trophikus és gyulladás ellenes faktorok termelése.
- Óssejtek vonzása a sérülés helyére.
- Neurotoxikus anyagokat is termel!

Az asztrocitáknak két altípusát ismerjük

Lenhossék Mihály
(1863-1937)

plazmás
szürke állományban

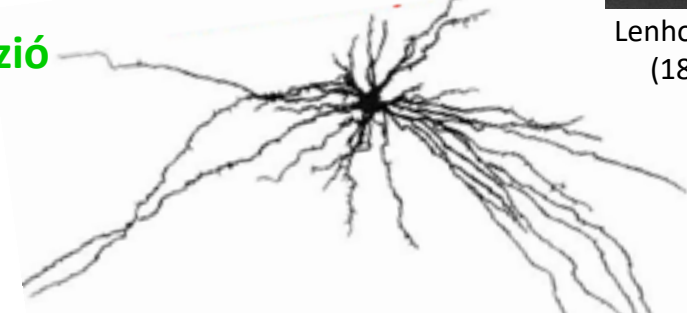

Rövid, finoman elágazó nyúlványok.

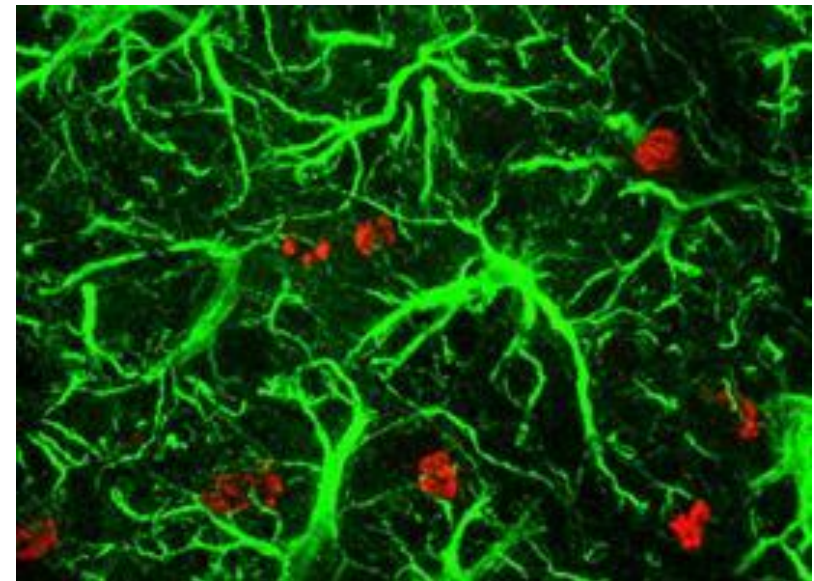
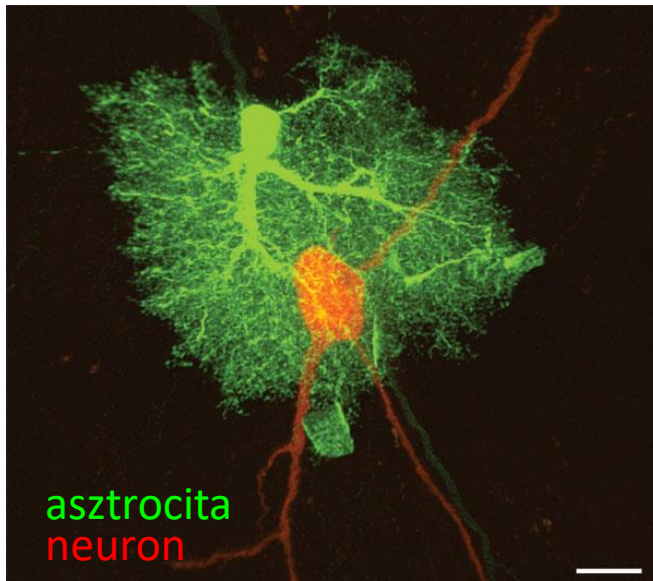
GFAP expresszió

rostos
fehér állományban

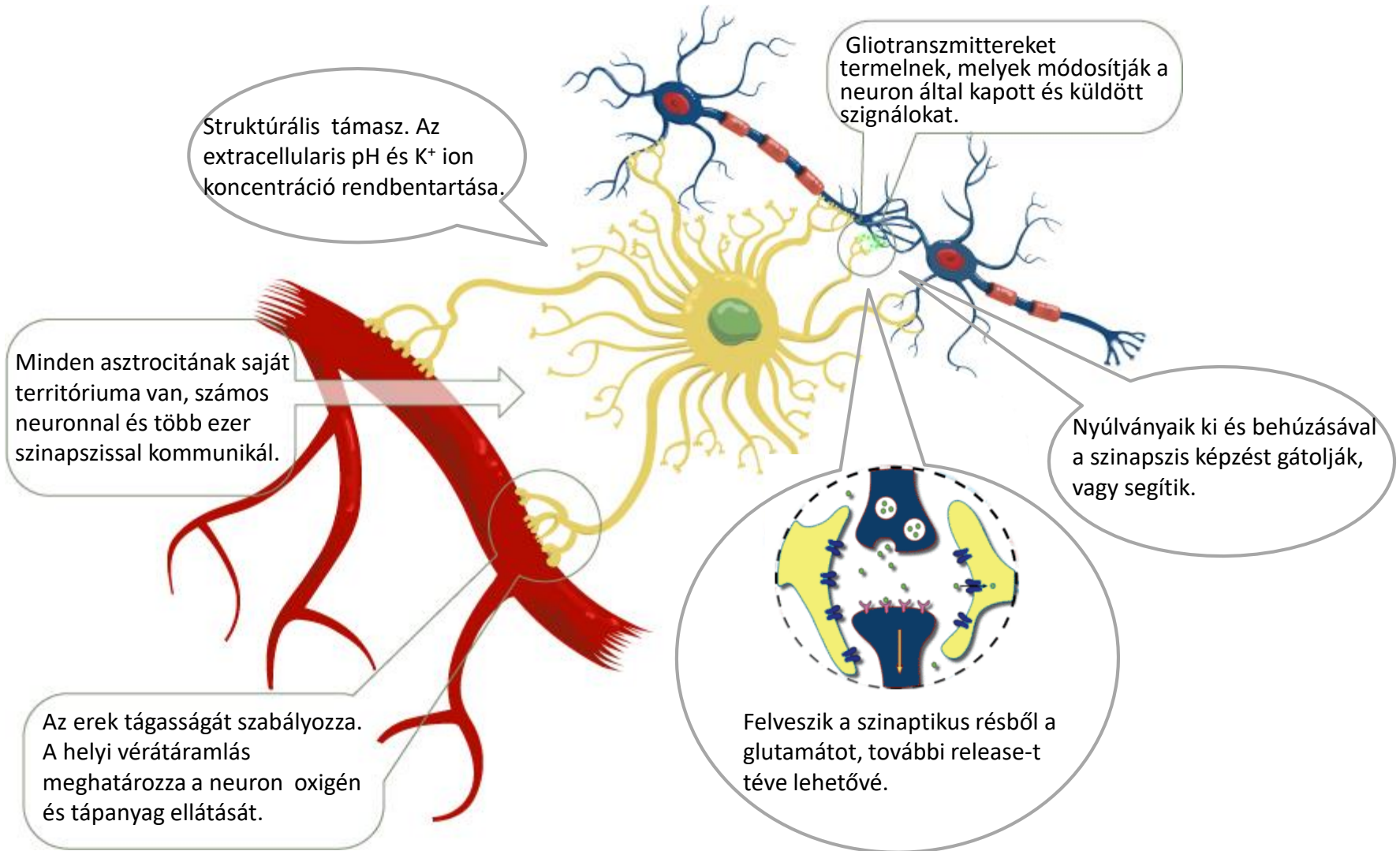
Hosszú, kevésbé elágazó nyúlványok

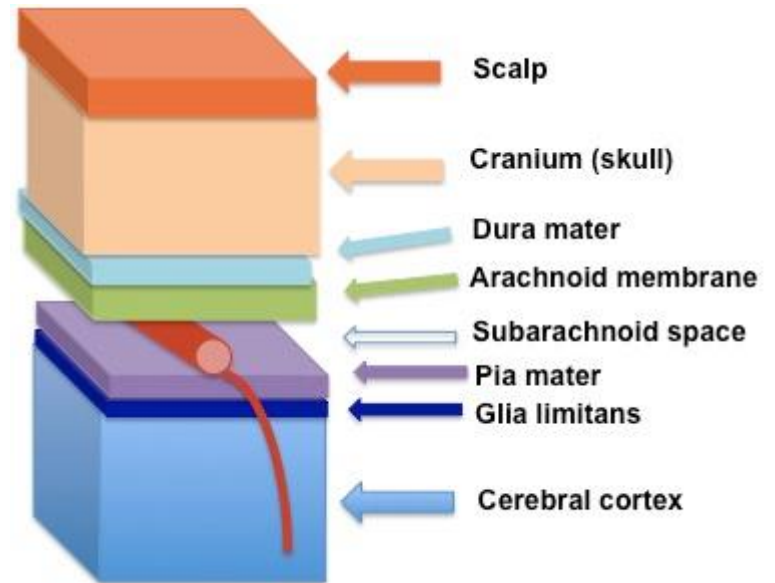
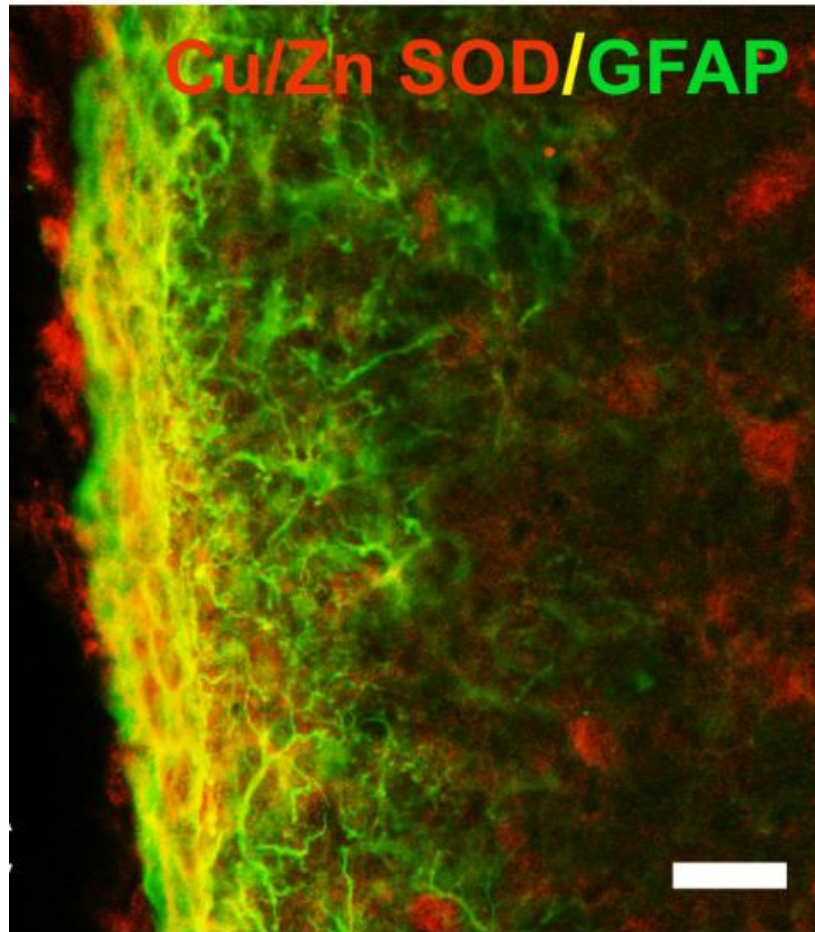
GFAP: glial fibrillary acidic protein, intermediier filament

Az asztrociták számos funkcióval rendelkeznek

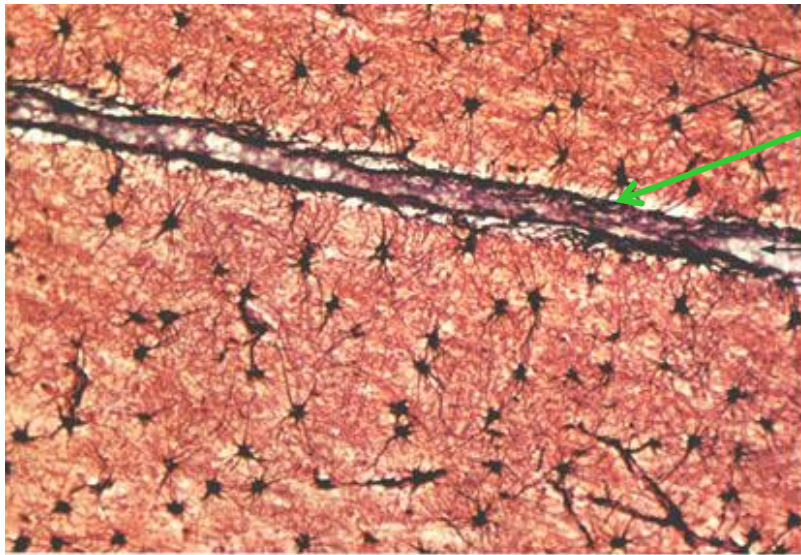
Glia limitans: mechanikai és immunológiai barrier

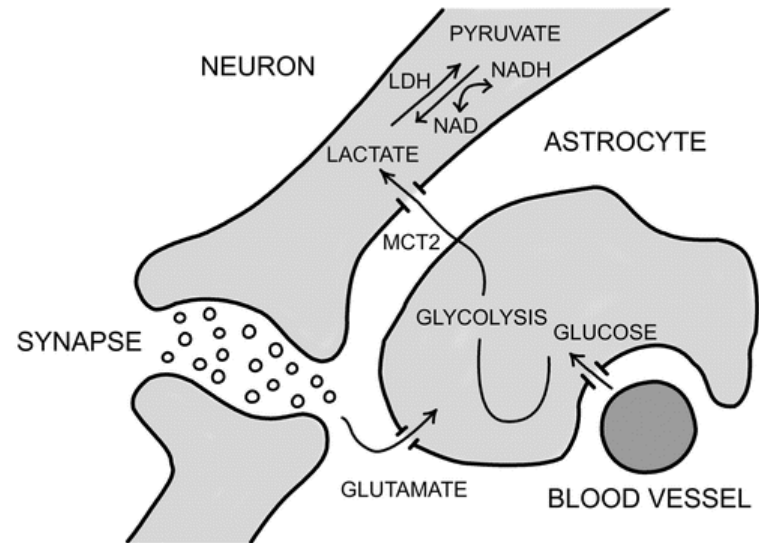
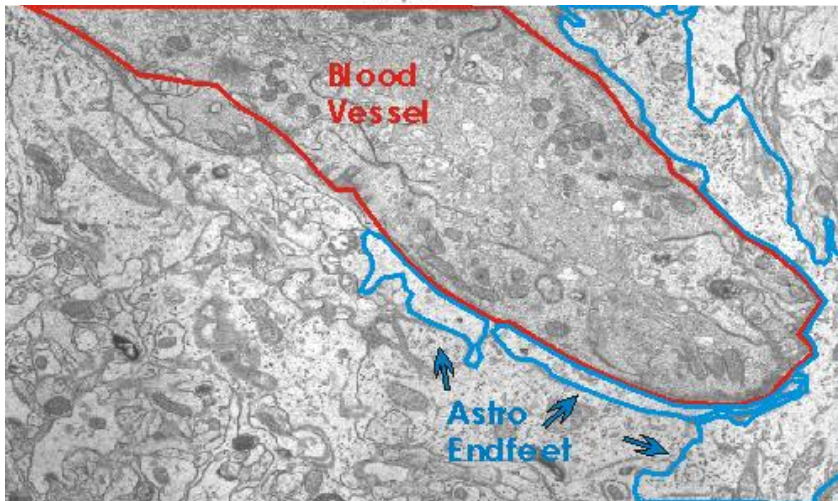
Membrana limitans gliae superficialis asztrocita végtalpak alkotta barrier, ami a pia mater alatt húzódik.

Membrana limitans gliae perivascularis: gliavégtalpak bélése a perivascularis tér körül.

Az asztrociták és a neuronális aktivitás szabályozása

Membrana limitans gliae perivascularis

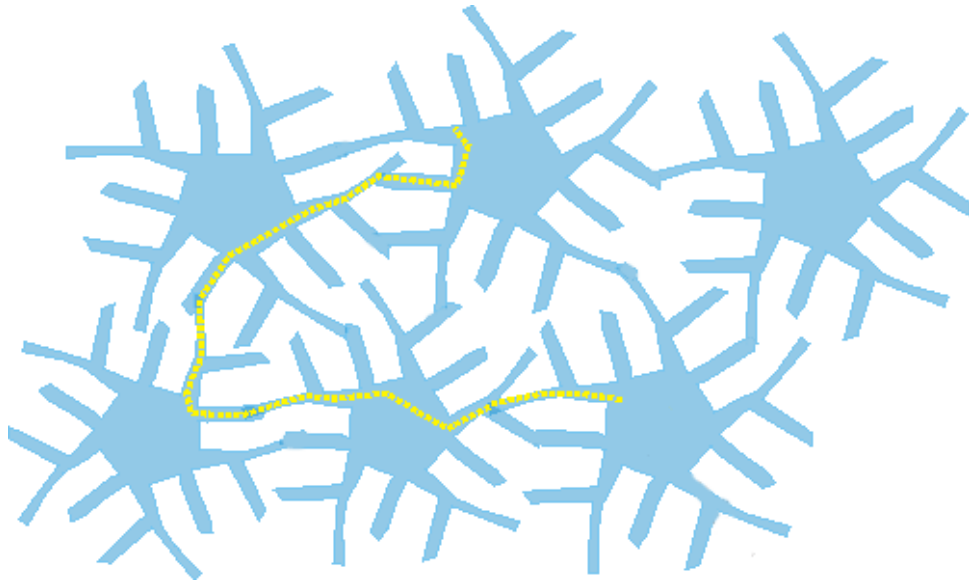

A glutamát stimulálja a glukóz felvételt az asztrocitákban és az azt követő laktát release-t.

A neuronális aktivitás a glia által kibocsátott tápanyagmennyiségtől függ. Az ellátás ugyanakkor aktivitásfüggő.

Az asztrociták a neuropilben hálózatot, *syncytiumot* alkotnak

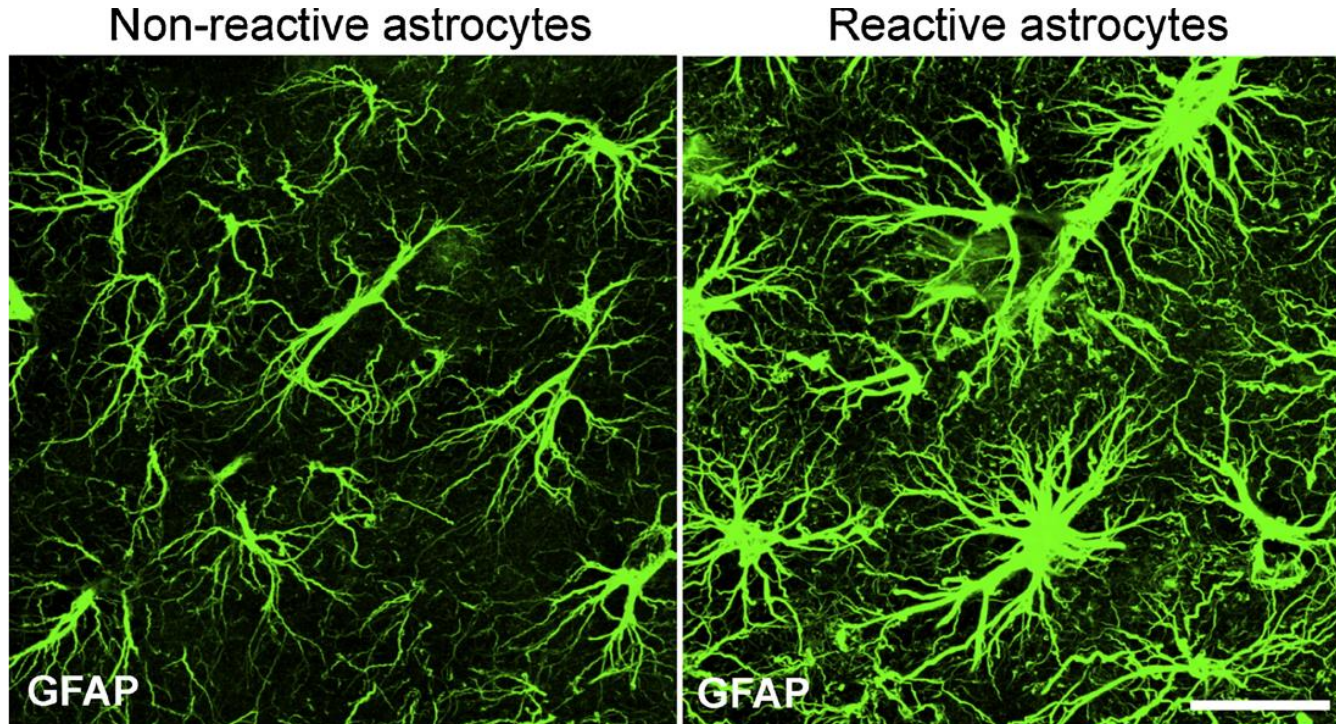

Az információ a hálózatban integrálódik.

Az asztrociták nem szinaptikusan, rés kapcsolatokon át kommunikálnak egymással (nyilak).

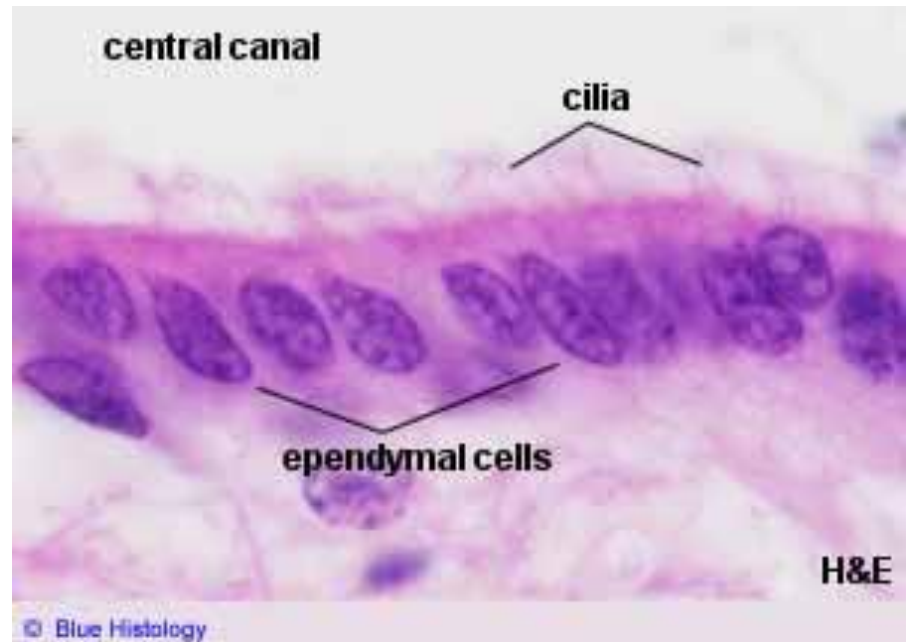
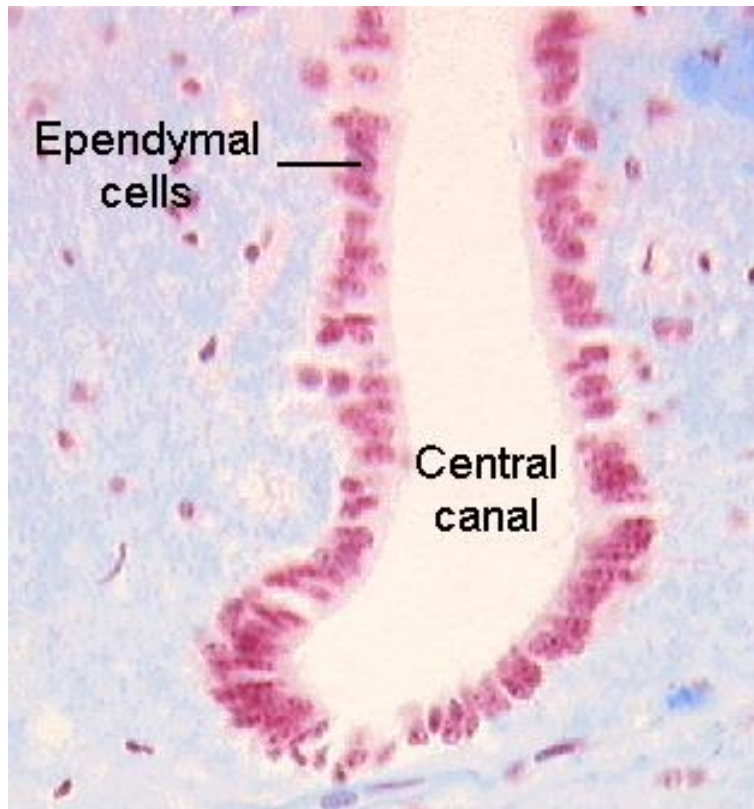
Reaktív gliosis

Neuroscience Letters , 565, 17 April 2014, Pages 30-38

- **reaktív gliosis**, az asztociták aktiválódnak és összegyűlnek
- **stimulus**: agyvérzés , trauma, tumor, neurodegeneratív betegség
- **glia hegszövet**: a reaktív asztrociták és a microglia által képzett szövet, elszigeteli a sérült területet

Ependyma: az agykamrák és a canalis centralis belső bélése

ependyma réteg - egyrétegű köbhám

Módosult glia sejtek: choroid plexusban – liquor termelés
tanycták – III. kamra basalis része

Köszönöm a figyelmet !